

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Культурна-асветніцкі праект Грамадскага аўяднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў»

Выпуск №20-21 (красавік)

Наклад 3000 асобнікаў

► РОЗГАЛАС

ЗНОЎ — «ПРАВІЛЬНЫЯ» І «НЯПРАВІЛЬНЫЯ»...

**Старшыня новастворанага
Саюза пісьменнікаў
Беларусі, старшыня
камісіі па міжнародных
пытаціях і нацыянальнай
бяспечы Савета Рэспублікі
Нацыянальная ходу
Мікалай Чаргінец выказаў
заклапочанаць тым,
што дзеяны ў краіне
пералік сацыяльна
значнай літаратуры
накіраваны на падры
улады і сацыяльных асноў
дзяржавы.**

«Форма, па якой мы вы
значаем сацыяльна знач
ную літаратуру — састар
эла», — заявіў ён на пасе
джанні прэзыдіума Савета
міністраў, дзе 1 красавіка
абміркоўвалі выдавецкую
справу, на прыватнасці, вы
пушк сацыяльна значнай
літаратуры.

Па словам М. Чаргінца,
якога цытуе «Нітэрфакс»,
«група людзей, якія негатыў
на ставіцца да дзяржавы і
ўлады, прапанавала занесці ў
лік сацыяльна значнай
літаратуры 6-ці або 8-томнік
Ларысы Геніюш, фашыс
кага прыхвасіа Арсеніевай
і смітотнік Законікава, у
якога і двух (тамоў). — IF.)
не набрэзца. <...> Толькі
калі ўзялъ яго болько 120 пуб
лікацый у апазіцыйнай пра
се, накіраваных на падры
улады, дзяржавы, супрац
сацыяльных асноў дзяржа
вы», — працягнуў ён.

Абвінавачванні, траба за
ўжыць, беспазадніцкія.
Паводле падобных «прэ
тэнзій» да паста, лаўроата
Дзяржавай прэміі Бела
рускі Сяргея Законікава —
яго за «падры улады ды
дзяржавы» належыць калі
не расстряляць (як у 30-я
гады мінулага стаўліскага
стагоддзя), калі не высласць
гадоў на пятынштату ў Сібір,
дым хоць бы пазбавіць...
права выдавацца за бюджетн
ныя сродкі. Са славутымі
настэсамі Наталляй Арсен
невай і Ларысай Геніюш
— ужо анічога не зробіш,
паколькі яны — у вечнасці,
а любыя забароны толькі

Кніжная выставка, чэртг...

спрыяюць зацікаўленасці да
іхніх творчасці.

Заўважым, што «група
людзей», пра якіх гаварыў
М. Чаргінец, — гэта специ
ялісты былога Інстытута
літаратуры ім Янкі Купалы
Нацыянальнай акадэміі на
вук, які і прадстаўлі свае
прароцтва для фармаванія
спісу сацыяльна значнай
літаратуры.

Пры гэтых, якія паважаю
свое творчыя асяродкі, але
заснаваны на падры
улады, дзяржавы, супрац
сацыяльных асноў дзяржа
вы, — заўважыла яна.

Мікалай Чаргінец прапа
наваў «стварыць невілікую
грамадскую раду, якак вы
значыць пералік сацыяльна
значнай літаратуры, каб ужо
на месцы людзей здаймаліся
агітацыяй і пропагандай
гэтаі літаратуры». Пытаціе
толькі ў тым, хто ўвойдзе

у гэту раду і як будзе арг
анізавана абмеркаванне,
сказаў «Беларускім навінам»
професар Адам Мальдзіс.

Старшыня Савета беларус
кіх пісьменнікаў Алеся Паш
кевіч піцьцем немэтазгодным
стварэнне грамадской рады
для азначэння пераліку са
цыяльна значнай літаратуры.
У кожнай краіне, народ

якіяй паважаю сваю дзяржа
насць, гісторыю і культуру,
кожнай справай павінны
займацца толькі прафесія
згаданага Інстытута літара
туры. У нашай краіне
не дзеянічае акадэмічны
інстытут, у якім працују

ліпшыя адмысліўцы ў галі
нам. «Што такое сёня са
цыяльна значнай літаратура ў
перакладзе з чыноўніцкай
мовы? Гэта — выданне за
кошт дзяржбюджета (на срод
кі падаткаплацельщыкаў)
кнігі ды бесперашкодна іх
распаўсюждзяцца на бібліятэках
краіны. Улічваючы сённяшні
ўмовы выдання кніг беларускай лі
таратуры, змаганне за спісы, а
таксама неабходнасць эканомії
дзяржародкі, я пропаную

выдавацца як сацыяльна знач
ную літаратуру толькі творы
тых аўтараў, якія адыплі ў
іншы свет ды ўспыраюцца

на гонарам нацыянальнай лі
таратуры. А ўсіх сучасных пі
сьменнікі — у якіх бы Савоі зі
ўваходзілі — хай друкуюцца

ў сваіх кнігах. У нашай краіне
ніхто не дзеянічае акадэмічны
інстытут, у якім працују
ліпшыя адмысліўцы ў галі
нам. «Што такое сёня са
цыяльна значнай літаратура ў
перакладзе з чыноўніцкай
мовы? Гэта — выданне за
кошт дзяржбюджета (на срод
кі падаткаплацельщыкаў)
кнігі ды бесперашкодна іх
распаўсюждзяцца на бібліятэках
краіны. Улічваючы сённяшні
ўмовы выдання кніг беларускай лі
таратуры, змаганне за спісы, а
таксама неабходнасць эканомії
дзяржародкі, я пропаную

выдавацца як сацыяльна знач
ную літаратуру толькі творы
тых аўтараў, якія адыплі ў
іншы свет ды ўспыраюцца

на гонарам нацыянальнай лі
таратуры. А ўсіх сучасных пі
сьменнікі — у якіх бы Савоі зі
ўваходзілі — хай друкуюцца

▼ МЕСЯЦАСЛОЎ

ДЫСКУСІЯ МЕСЯЦА

М ногі выданні, радыёстанцыі ды інтэрнэт-рэ
сурсы ў красавіку асвяталя палеміку адносна
выдання ў Беларусі літаратуры. Яе распачаў стар
шыня камісіі па міжнародных пытаннях і нацы
янальнай бяспечы Савета Рэспублікі Нацыянальнага
ходу Мікалай Чаргінец, раскрытыкаваўшы
на паседжанні Савета міністраў падрыхтаваны спіс
сацыяльна значнай літаратуры. Адносна заяваў
высокапастаўленага чыноўніка і пісьменніка выка
зіліся многі літаратуразнаўцы, выдаўцы ды самі
літараторы...

**Вытрымкі з выказванняў аб тым — на стар. 2
«Літаратурный Беларусь».**

ПРЕДМІЯ МЕСЯЦА

Ядомая паэтыса, перакладчыца, старшыня Брэс
цкага аддзялення Саюза беларускіх пісьменнікаў
Ніна Маціч у гарнірованая прастыжнай Міжнароднай
літаратурнай прэміяй Украіны імя Рыгора Скавароды.
Ганаровы медаль беларускай паэзіі ўручуе над
звичайні і Паўнамоцны пасол Украіны ў Беларусі
спадар Iгар Ліхавы.

Чытайце аб тым на стар. 4.

ПРЕЗЕНТАЦЫЯ МЕСЯЦА

10 красавіка ў мастацкай галерэі «Лабірынт»
Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылася
працэзэнтация 64-га ў свеці і першага беларускага
перакладу сусветнага бестсэлера Астрыд Ліндгрэн
«Пілі Добгяланчоха». Прэзэнтациі былі арганіза
ваны Аддзяленнем Пасольства Каралеўства Шве
цы ў Мінску пры падрыхтаваніі Шведскага Інстытута.

У супстрызы бралі ўдзел кіраўнік Аддзялення
Пасольства Швецыі ў Мінску Стэфан Эрыксан, на
месціцы дырэктарата Нацыянальнай бібліятэкі спада
рына Людміла Кірухіна, каардынатор выдавецкага
праекту Аляксандра Макавік, намеснік старшыні
Саюза беларускіх пісьменнікаў Барыс Пятровіч,
перакладчык кнігі пісьменнікі Дмитры Плакс, дачка
Астрыд Ліндгрэн Карын Нюман, шведская літара
туразнаўца Ула Лундквіст, а таксама калі сотні чы
таючыя якія актыўна спрычыніліся да гаворкі сваім
пытаннямі.

Чытайце аб тым на стар. 3.

ЮБІЛЕІ МЕСЯЦА

У красавіку супстракаюць сваю юбілеі пісьменнікі
Алесь Масарэнка, Валянціна Аксак, Леанід Ма
ракоў.

Юбілеі адбываюцца па-рознаму. Найперш — но
вымі публікацыямі ды раздумамі над перажытым. Ва
лянціна Аксак супстракає новай вершванай нізкай у
часопісе «Дзеяслоў» «Батанічны сад у Visby». А Леанід
Маракоў — прэзэнтаций свайго інтэрнэт-ресурса
www.marakou.by «Сынкта забітага кантрабандыста»
(16 красавіка ў менскай сядзібе БНФ).

САЙТ МЕСЯЦА

Саюз беларускіх пісьменнікаў прапісаўся ў сус
ветнім электронным сেціве. У пісьменніцкай
арганізацыі з'явіўся свой сайт — www.libtel.org.

Як паведаміў старшыня СБП Алеся Пашкевіч
БелаПАНу, электронны рэсурс СБП павінен не толькі
прыzentаваць сучасныя айчынныя літаратурна-гра
мадскі рух, але і знаміць грамадскасць з гісторыяй
і дзейнасцю старэйшай творчай арганізацыі Бела
рускі, якія членамі ю новых кнігамі, а таксама тэкстамі,
якія па розных прычынах не выдаюцца ў краіне і не
публікуюцца на стронках дзяржаўных СМИ.

У дызайне сайта выкарыстана нацыянальная
симвалі і бела-чырвона-белая каляровыя спалу
чэні. На голаўной стронцы прадстаўлена гісто
рыя аўяднання, яго Статут і структура арганізацыі.

Старонкай «Сабры», якая стана энцыклапеды
й сучаснай беларускай літаратуры, знаходзіц
ца ў дапрацоўцы. Там будуть змешчаны фотад
ымкі, біяграфіі ды бібліографіі калі 600 члену
аўяднання. Старонка «Постаці» прысвячана тым
сібрам Саюза беларускіх пісьменнікаў, якія адыплі
ў іншы свет. На стронцы «Бібліятэка» плануецца
размішчаць электронныя версіі ўсіх кніг, пратапа
наваных аўтарамі.

Самай гарачай старонкай сайта павінны стаць
«Навіны». Уж ціпра там можна знайсці эксклюзів
ныя навіны культурнага жыцця краіны, якія ад
люстроўваюць дзейнасць СБП і іншых творчых
аўяднанняў Беларусі.

У «Выданнях» размешчаны ўсе PDF-версіі «Лі
таратурнай Беларусь», а таксама выпускі незалежнага
літаратурнага часопіса «Дзеяслоў».

**«Твар» сайта Саюза беларускіх пісьменнікаў
змешчаны на стар. 16.**

НАВІНЫ

► ЛІТІНФАРМ

МІЖНАРОДНАЯ ПРЭМІЯ — У БЕЛАРУСКАЙ ПАЭТЭСЫ

**Вядомая паэтэса,
перакладчыца, старшыня
Брэсцкага аддзялення Саюза
беларускіх пісьменнікаў
Ніна Мацяш уганараўана
прэстыжнай Міжнароднай
літаратурнай прэміі Украіны
імя Рыгора Скаварады.**

Уручэнне прэміі адбылося 28 сакавіка. В Белазэрск, дзе жыве паэтэса, прыхадзілі супрацоўнікі Амбасады Украіны ў Беларусі на чале з Надзвычайнім і Пашуночным паслом Украіны Ігарам Ліхавым, журналісты, а таксама група беларускіх пісьменнікаў: Анатоль Вярцінскі, Сяргей Законікава, Алеся Пашкевіч, Валер Странко.

Адбылося ўручэнне ганаровага медаля згаданай прэміі, а таксама грашовага «дадатку». У сваім выступленні Пасол Ігар Ліхавы адзначыў прафесійны талент беларускай пісьменніці,

Ніна Мацяш і Амбасадар Украіны Ігар Ліхавы.

пажадаў ёй новых перакладаў і аўтарскіх кніг. Лаўрэатка падкрасіла блізкасць культуры ды нацыянальных лёсіц беларускага і ўкраінскага народаў.

Прамовы гаспадальні ды гасцей перайшлі ў сяброўскі бед, падчас якога найбольш частымі словамі былі, натуральна, Беларусь, Украіна і літаратура.

Ганарова ўсведамляць, што не-залежныя нацыянальныя творцы Беларусі ўсё больш адзначаюцца міжнароднімі прэміямі, у той час як адвокатыўная ўзнагароды сваіх дэяракавы «неправильных» (як іх з горкай іроніяй ахрысьціла прэса) літаратараваў мінаюць ужо не першы год...

Анатоль БУЙВАЛ

ЗАТРЫМАННЕ ПАУЛА СЕВЯРЫНЦА

Калі малады палітык і літаратор Павел Севярынец ішоў з суду Цэнтральнага раёна Мінска, дзе 1 красавікі пачаўся працэс над 22-гадовым актывістам моладзеўага демакратычнага руху Андрэем Кімам, лідэром ў цывільнай літаратуры, выцягнуў яго з метро і пасадзілі ў міліцыйскі «узакік». Павел паспешыў толькі паведаміць, што яго вязуць у пракуратуру. «Мне сказаў, што са мной хоча супернічыца намеснік пракурора Мінска Аляксей Грук. Па якой падставе — не растлумачылі.

Цалкам незразумелая сітуацыя, паколькі раней нікіх позыву ў выклікаў у пракуратуру я не адтрымліваў... Можа, гэта першакрасавіцкі жарт?».

На П. Севярынца быў складзены пратакол аб адміністрацыйным правапарушэнні. Як паведаміў П. Севярынец БелААН, на яго можа быцьнакладзены штраф у памеры ад 20 да 50 базавых велічынь (ад 700 тыс. да 1 млн. 750 тыс. рублёў). «У пракуратуры са мной гутарыў Юрый Карпіцкі, здаецца, маёр. Ен спрабаваў мене

дапытываць на прадмет збору больш 50 тыс. подпісў пад звяротам аб уніясенні змен у закон «Аб волі сумлення і ролійных арганізацій», — сказаў П. Севярынец. Палітык быў адпушчаны на волю. Пратакол будзе передадзены ў суд.

«Наглядзачы на ганенне, мы не збраемся спыняць сваю дзеянісць», — падкрэсліў палітык, які з'яўляецца супстарышніцай аргкамітэта па стварэнні хрысціянска-дакларатычнай партыі «БХД».

<http://naviny.by>

Фото: Віктор Шац

НАТХНЁНАЯ ВІЛЕЙКА

30 сакавіка ў Палацы культуры горада Вілейка адбылася сустрэча старшыні Саюза беларускіх пісьменнікаў Алеся Пашкевіча ды паэта, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі Сяргея Законікава з сябрамі раённага літаратурнага аўяднання імя Адама Гурыновіча «Натхненне».

а таксама зборнік вершаў Лідзії Гардынец «Саламяны каплюшык».

Свайм наробкам і клопатамі перад прысутнымі падзяліліся стваральніца «Агменю» Ларыса Сысуль, кіраўнік суполкі Таццяна Астрошчанка. Чыталі вершы Ніна Мінчукова, Ларыса Барадака, Алена Ермаловіч (дачка Міколы Іванавіча Ермаловіча), Валянцін Цішко, Сяргей Ганусевіч. Апошні — малады паэт і кампазітар.

Выступленне літаратараў Вілейшчыны пачала 10 гадоў-пасткі Віка Шчэбет. Пра планы літсуполкі распавяла кіраўнік «Натхненне» Зінаіда Крупская. Чыталі свае творы паэтэсы Вольга Ляжэвіч, Марыя Томкавіч, Надзея Даўгая, Людміла Адамовіч, паэт (і намеснік дырэктара СІП №3 в. Вілейка) Уладзімір Томкавіч, Уладзімір Бірлык, паэт (і загадчык раённага аддзела культуры) Сяргей Пашулаўскі, настаяўнік гісторыі Міхail Пастарнак.

Гучалі прыпейкі, дарыліся кнігі. Уздоблі сустрэча бардаўскай спевы Алеся Наркевіча і Алеся Алесякі.

Напрыканцы выступілі Алеся Пашкевіч, які презентаваў прысутнымі выпускі «Літаратурнай Беларусі» ў газете «Новы час» (у лютага штогодовыя нумары была змешчана падборка «Вілейка паэтычна») ды заклікаў літаратараў Вілейшчыны і Маладзечаншчыны да супраць. Сяргей Законікаву, які апекаваўся выданнем Вілейскага паэтычнага альманаху, падарылі дадатковы наклад ягонай кнігі «Гэта мы», месцам выдання якой стала Вілейка.

Сустрэча дойкілася трох гадзін, і падчас яе хапіла месца таксама прыпейкам, жартам ды гарбаде.

Каця БІРЫЛА

Сяргей Законікава і маладая паэтка Віка Шчэбет.

ФАКТАСЛОЙ

БЕЛА-ЧЫРВОНА- БЕЛАМУ СЦЯГУ — СТАТУС ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНАЙ КАШТОУНАСЦІ

Міністэрства культуры разглядае звярот грамадскасці аб наданні бела-чырвона-беламу сцягу статусу нематэрыяльнай гісторыка-культурнай каштоўнасці. Аб гэтым паведаміў у інтэрв’ю бела-чырвона-беламу сцягу Сяргей Чыгрына, які ўдзельнічыў у ўніясенні з 90-годдзем авбяшчэння беларускай Народнай Рэспублікі.

З прапанованым уключыць бела-чырвона-белы сцяг у Дзяржаўны спіс нематэрыяльных гісторыка-культурных каштоўнасцяў Беларусі старшыня аўяднання звярнуўся ў Мінкульт 26 лютага ў сувязі з 90-годдзем авбяшчэння беларускай Народнай Рэспублікі.

У адказ на звярот грамадскасці намеснік міністра, старшыня Беларускай рэспубліканскай навукова-методычнай рады па пытаннях гісторыка-культурнай спадчыны Уладзімір Грыцаўшчык паведаміў, што прапанавана грамадскасці з мэтай атрымання дадатковай інформацыі накіравана ў Інстытут гісторіі і Інстытут мастацтвазнаўства, этнографіі і фальклору ім. Кандытата Крапівы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

У інтэрв’ю бела-чырвона-беламу сцягу

што 31 сакавіка ён пісмова звярнуўся ў вышэйшую акадэмічную установу з прапановай дадалучыць працтайніку грамадскасці ў склад экспернных камісій, якія будуть разглядаць звярот аб наданні бела-чырвона-белому сцягу статусу гісторыка-культурнай каштоўнасці.

Бела-чырвона-белы сцяг з 1991 года быў адным з сімвалу беларускай дзяржаўнасці, а бела-чырвона-белы стужкі з'яўляюцца элементамі сімволікі зарэгістраванага грамадскага аўяднання «Таварыства беларускіх мовы імя Францішка Скарыны» і Беларускага экзархата Рускай праваслаўнай царквы. Наогул жа, бела-чырвона-белыя колеры — старадаўнія хрысціянскія сімволікі, з якімі звязаныя светлое ўваскрасленне урачыстенне хрыстаў Хрыста на плашчаніцы. Вось чаму этая гама — у нацыянальных арнаментах ды образах, а таксама — на лененях святых патронаў.

Некалькі гадоў таму назад герб «Пагоня» быў уключаны ў Дзяржаўны спіс нематэрыяльных гісторыка-культурных каштоўнасцяў Рэспублікі Беларусь.

«ТЭАТР У СЛОНИМЕ» СЯРГЕЯ ЧЫГРЫНА

У дзень тэатра, 27 сакавіка, у слонімскай друкарні пабачыла свет новая кніга Сяргея Чыгрына «Тэатр у Слоніме». У ёй аўтар даследуе гісторыю тэатральнага мастацтва ў заходнебеларускім горадзе, пачына-

ючы з часу Міхала Казіміра Агінскага і да сённяшніх дзён.

У этаго арыгінальнага выданні ўвайшли гісторыка-краязнаўчыя, мастацтвазнаўчыя артыкулы, інтар’ю з работнікамі тэатра, спысы аўтарысцяў і акцёраў, якія працавалі ў Слоніме ў розныя гады, эпэртуар драмтэатра і асобнай часткай гісторыя ў фотадынаміках.

Для місцовых тэатральных работнікаў кніга Сяргея Чыгрына «Тэатр у Слоніме» стала дадзягі падарункам, як і для аматараў тэатральнага мастацтва ды ўсіх, хто цікавіцца айчыннай гісторыяй і гісторыяй культуры. З іншага боку, этая кнішка можа быць дапаможнікам школьнікам ды іх настаўнікамі пры выучэнні гісторыі роднага краю. А як лёгкі апавядальны стиль заахвочыць да чытання юнага і старлага чытача.

Не шмат сёня ў Беларусі зноўдзяцца тэатр, якія маглі бы пахваліць падборы хронікі. Тым больш прыемна, што кніжка пра слонімскі тэатр выйшла ў горадзе, які напівае некалькі вякоў тэатральнай гісторыі, і напісаная ўраджэнцем Слоніміччыны.

Кніга «Тэатр у Слоніме» была выдадзена накладам 300 асобнікаў на сродкі Слонімскага драматычнага тэатра.

Мікола КАНАНОВІЧ

ФЕСТЫВАЛЬ ПАЭЗII MIXASIA ЯВАРА

Прыхільнікі беларускай культуры на Маскоўшчыне вырашылі аднавіць быўшы тра-

дыцы штогодовыя літаратурныя чытанні, якія чяпэр на Гарадзеншчыне цалкам адсутнічыць, — які пайсюдна, за ёздкі вылукчэннем, на Беларусі. Той асабай, якую будзе сімвалам запланаванага літаратурнага фестывалю, стаў ўраджэнцем Слоніма Явар.

Справаўнай яго прозвішчы — Карава. Нарадзіўся пэст у вёсцы Мінівічы Гродзенскага павета Гродзенскай губерні ў 1903 годзе. Друкаваўся ў беларускамоўных выданнях на пачатку 30-х гадоў мінулага стагоддзя Заходній Беларусі. Быў актыўным удзельнікам руху за ўніяднанне Беларусі, за што меў пераслед ад тагачасных польскіх уладаў. Заўчанская смерць у 1933 годзе спыніла яго творчую і грамадскую дзеяйснасць.

Напачатку красавіка быў створаны камітэт па правядзенні літаратурных чытанніў у тэатрі «Карава». Народзіўся пэст у вёсцы Мінівічы Гродзенскага павета Гродзенскай губерні ў 1903 годзе. Друкаваўся ў беларускамоўных выданнях на пачатку 30-х гадоў мінулага стагоддзя Заходній Беларусі. Быў актыўным удзельнікам руху за ўніяднанне Беларусі, за што меў пераслед ад тагачасных польскіх уладаў. Заўчанская смерць у 1933 годзе спыніла яго творчую і грамадскую дзеяйснасць.

Камітэт мае на мэце правядзенне акцый вяртнін з наўбыту забытых беларускіх твораў і запрашае ўсіх жадаючых да супрацоўніцтва.

Фестываль плануецца правесці ў ліпені-жніўні этага года. У будучым ён мае стаць традыцыйным.

Задуманы наўбіту забытых беларускіх твораў могуць звяртацца ў Саюз беларускіх пісьменнікаў і непасрэдна ў аргамітэстывалю (8-0291558893, Алеся Зарэмбю).

Язэп ПАЛУБЯТКА

дискусія

Дайджест

«ГЕНЕРАЛЫ ПІСЧАЙ КАР'ЕРЫ...»

На паседжанні прэзідуума Саўміна пры амбэркаванні праблемы выдання сацыяльна значнай літаратуры старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі (СПБ), сенатор Мікалай Чаргінец адкрыта прызнаўся: «Форма, па якой мы вызначаем сацыяльна значную літаратуру, састаўля». Па словам Чаргінца, «група людзей, якія негатыўна ставяцца да дзяржавы і ўлады, прапанавала занесці ў пералік сацыяльна значнай літаратуры, каб ужо на месцы людзі зтамліся агітаций і пропагандай ёй літаратуры».

Аб сацыяльна значнай і сацыяльна малаважнай літаратуры карэспандэнт «Белгазеты» гаварыла са старшыней СПБ Мікалаем ЧАРГІНЦОМ і пісьменнікам Сяргеем ЗАКОННІКАВЫМ.

Мікалай ЧАРГІНЕЦ:
**«ДЗЕЦІ НЕ ПАВІННЫ
ЧЫТАЦЬ УСЯКЮ
ПАРНУХУ»**

... — Ці азначае гэтая ініцыятыва папятунне т.зв. «чорных спісаў» дзеячаў культуры?

— Пра што вы кажаце, хай літаратары выдаюцца на здароўе! Некаторыя гаворяць, што Чаргінец супраць публікінг кніг і твораў Барадуліна, Бураўкіна, Гілевіча. Ды ўсё гэтае брахна! Мая асабістая пазіцыя такая: ўсё, што для літаратуры зробленыя добра, павінна быць надрукавана. У іх ёсць выдатныя творы, хоць у апошні час некаторыя з іх началі друкаваць нешта накінталі прапагандыстычных улётак. Васіль Быкаў і Святланы Алексіевіч? Быкаў быў май таварышам, і я за тое, кабён выдаваўся як мага больш. Алексіевіч не працягнула ні фашызму, ні скажона разумення маральнасці.

— Хто ўўдзе ў раду, якія будзе фармаваць спіс сацыяльна значнай літаратуры?

— Пісьменнікі, журналісты, мастакі, гісторыкі, прафесійнікі сістэмкі адукцыі, супрацоўнікі музеяў Я.Купалы і Я.Коласа. Яны павінны будучы не дапусціць, каб літаратура ішла ў шкоду пеіхіям дзяцей і ўздороўя. Рада будзе даваць рэкамендацыі, што карысна, а што не карысна для дзяцей.

— Чаму вы лічыце творы Арсеніевай і Геніюш «некарыснымі»?

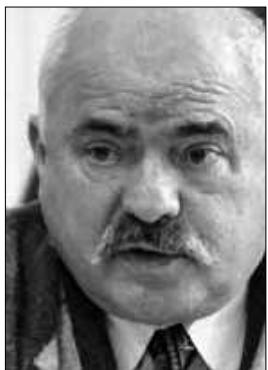
— Ясна ж, Ларыс Геніюш, робуна я і Арсеніевай гэтай, дадзеная гісторычна-прававая адценка. Гэта людзі, якія спрыялі акупацыйным уладам, фашызму. Ну я не ведаю, каму яны патрэбныя ў краіне, дзе загінуў кожны трэці. Нам яны не патрэбныя.

— Нам — гэта каму?

— Беларускаму народу, на-шым дзесяцям. Як вядома, суд не

кале ўзяць яго больш за 120 публікацый у апазіцыйнай прэсе, накіраваных на падрэйнікі, дзяржавы, супраць сацыяльных асноў дзяржавы». Для фільтравання плыні літаратуры пісьменнікі пропанаваюць «стварыць невялікую грамадскую раду, якая вызначаецца пералік сацыяльна значнай літаратуры, каб ужо на месцы людзі зтамліся агітаций і пропагандай ёй літаратуры».

Аб сацыяльна значнай і сацыяльна малаважнай літаратуры шасці-або восьмітومнік Ларысы Геніуш, фашыскага прыхвасія Арсеніевай і сямітомнік Законнікава, у якога і двух тамоў не набярэцца. Толькі

— Не назаву больш нікога. Паўтару, Законнікаў — гэта проста чалавек, які памыляецца, які лічыць, што трывама Бога за бара-ду і можа з пазіцыі судзі даваць апэнкі. Але гэта яго справа. Не магу сказаць, што ён дапушчае парнаграфію і інші.

... — Гаворачы аб «добрых сучасных творах», якія творы вы маеце на ўваже?

— Вельмі добрыя творы ёсць. Але ў апошнія дзесяцігодзіні пісьменнікі западаць захапіліся пошукам вінаватаў у сістэме дзяржкіравання. Нам трэба стварыць пісціхалагічны клімат, каб пісьменнікі захапіліся пісаннем, а не марніваў талент на сваркі і бойкі. А творы — ну што ж, супрацоўніца творы добра, дай бог усё першыцца. Не жадаў бы называць познія книгі. Любы твор падыхаўся да вызначанай катэгорыі насельніцтва. Рэкамендаўшы дзесяцікнігі, дзе сцурльны сэкс, не варта. А дарослы, вядома, можа пачытаць: усе мы людзі, і ўсе змаймуюцца гэтым...

... — Так што ніяма ў нас падзелу на «эсніх» і «нічэсніх» у літаратурным асяроддзі?

— Кіньце! Гэты падзел прыдумаў злы чалавек, у якога душа пальмінее ад злосці на ўладу. Ён не падумаў, што ад гэтай улады ён, не працуе, атрымлівае пенсію або кавалак хлеба. Калі чалавек насычаны злосцю, ён проста шукае, у чым укусіць...

**Сяргей ЗАКОННІКАЎ:
«ЗА «САЦЫЯЛЬНА
ЗНАЧНАЕ ДОБРА
ПЛАЦІЦ»**

— Як вам тэрмін «сацыяльна значная літаратура»?

— Гэты тэрмін існаваў і пры савецкай уладзе... Сацыяльна значная літаратура з т.зв. аддзе-ла прарапаганды (ЦК КПБ) — гэта

нарысы аб даярках, механизата-рах, свініраках. Наўрад ці такой літаратурай зачытвалася ўсё

думаю, сёня Чаргінцу складвае ў гэты тэрмін той жа сэнс: літаратура абаязковая павінна служыць дзяржадзялогі. Сацыяльна значная літаратура — гэта творчасць «чэсных», нязначная — «нічэсных». Але час, калі нас абсцаслілі па адным штампе, скончыўся...

... — Але сёймі 120 публіка-циялімы вы ж падрываеце «сацыяльныя асновы дзяржавы»!

— Не ведаю, як Чаргінец гэта падлічыў: калі ўзяць маю публіцыстичную творчасць, пачынаючы з 70-х г., дык публікацый у мене знача больш. Які грамадзянін РБ маю свой пункт гледжання на тое, што ў гэтай краіне адбываеца. Калі хтосьці мае іншая меркаванне, ён можа аспрачыць май ў дыскусіі, выкарстоўваючы аргументы, а не паклён або дубец...

— Вам падабаецца творчас-ць Геніюш і Арсеніевай, якіх Чаргінец называў «фашистыкімі прыхваснямі»?

— Гэта выдатныя беларус-кія пасткі. Вінаваціць мільёны людзей, якія апнуліся ў німец-фашистыкай акупациі, у супрацоўніцтве з фашистамі было б несправядліва. У беларускіх газетах, якія выходзілі падчас акупации, публікаваліся шматлікія аўтары, у тым ліку і геніяльны народны пісьменнік Беларусі Янка Брыль. І што, вінаваціць маладога Брылья ў прапагандзе фашизму?! Вінаватыя тэя, хто кінуў народ. Але наша прапаганда настолькі налаўчылася змайманды падтасоўкамі, што гэта стала яе асноўным рамаштром.

— Ці правамерна стварэнне грамадской рады для азначэння пераліку сацыяльна значнай літаратуры?

— Хто мае права судзіць кнігі і іх якасць? Чаму Мікалай Іванавіч жадае гэта права прысвоіць СПБ? У нас ёсць інша Саюз беларускіх пісьменнікаў, які вядзе сваё аддзін з 1933 года. Наогул жа, калі і трэба ацэніваць якасць літаратуры, дык для гэтага ёсьць выдаўцтвы. Ліч, нават у Мінінфармаціі ніяма неабходнасці: выдавецтва само адказвае за прадукцыю, якую выпускае, перад дзяржавай і чытчамі.

... — Ці азначае стварэнне грамадской рады ўзмацненне жорсткасці цэнзуры?

— І без таго цэнзура ў дзяржаві і выдаўцтвах не меншая, чым была ў савецкі час, а магчыма, і большая.

— Хто з літаратараў не буйзе ўключаны ў ганаровы спіс сацыяльна значнай аўтараў?

— Хто ў гэты спіс увойдзе — ведаю, а хто не ўвойдзе — сказаць цяжка, многія не ўвойдзут. У асноўным увойдзе творы Чаргінца і астотніх кіраўнікоў СПБ. З 2002 г. гэтым начальнікамі запоўнены ўсе нашыя часопісы.

— Але Чаргінец кажа: «Я не гляджу, апазыцыянер ён або не: калі гары літаратурай — давай, браток...»

— Досыць прагледзець дзяржаві — і будзе зразумела, як ідзялічнай машины ставіцца да запаленых літаратурай «братькоў»...

... — Наколькі дапушчальна ўмяшанне дзяржавы ў літаратурную сферу?

— Развіціць літаратуры, у прынцыпі, павінна падтрымліваць дзяржавай. Я не раз быў у Францыі, у Швейцарыі, Даніі, Нямеччыне: там не ўжываюць тэрмін «сацыяльна значная літаратура», а падтрымліваюць праекты пад іншымі асобамі. Ішпер гэта робяць таксама ў краінах Балтый, на Украіне. Пісьменнік падае заявку ў Мінкульт у і двух словах тлумачыць, што менавіта хоча стварыць. Пад яго, ведаючыя ягоныя талент, даюць грошы. За гэту стыпендыю літаратар можа спакойна, хай і не вельмі... раздольна, жыць і працаўца...

**Наталля ПРАВАЛІНСКАЯ,
<http://www.belgazeta.by>**

Сямён Букчын: ДАЕШ «САЦЫЯЛЬНА ЗНАЧНЫХ»!

У Беларусі выводзіцца новая літаратурная парода?

Такім чынам, Савет міністраў, нарэшце, дабраўся да саўпраўднай справы. Сядроў вечных праблем з газам, з паслёнай, з ростам цэнзу, са скаргамі пенсінераў паўстала нешта на гэтым фоне экзатычнае. Чарга дайшала да літаратуры.

...Уяўляю, як здрягнануся пры словах «аб падрывае» міністры розных гаспадарак. Асабліва, калі іх прыпалахойт пранаваніем гэтых самых «кія негатыўна ставяцца» занесці ў спіс «сацыяльна значнай літаратуры» творы Ларысы

і Аўруціна прагаласуеш... Няхай кормяцца, толькі ў Саўміні дапаможе ворагам не западзіць.

І вось вынік. Прэм'ер даручыў — працягваю цытаваць паведамленні ў прэсе — «вызначыць неабходныя аўтам сродкі, каб закупіць для бібліятэк сацыяльна значную літаратуру і, калі неабходна, унесці пропановы ва ўрад». У перакладзе на больш зразумелую мову гэта азначае: дзяржава (натуральна, за грошы падаткаплатнікай) будзе выкупіць «сацыяльна значны» «неліквід», складзены «правільнімі» пісьменнікамі, і піхач

ильна значнай літаратуры»... Уношу сваю пранавону ў Савет міністраў. А чаму, уласна, трэба нешта путнае выбират з величнай граffаманская кучы, наварочанай чальцамі ўсё таго ж «правільнага» саўза пісьменнікаў? Можа, варта надаць выразу «сацыяльна значная літаратура» праудзіўсі сэнс і замест сумных рамануў, якія пыліцца на складах, прымітыўных дэзэктываў і сумных зборнікаў вершы выдаўшы саўпраўдны нешта карыснае — кнігі па дамаводству, садова-агароднай гаспадаркі і пад...? Можа, гэта і ёсць «сацыяльна значная літаратура»? Тым больш у краіне агра-мястэчкаў...

**«Народная воля»,
10.04.2008 (№53-54).**

▶ ПЕСНЯ

Выступае Але́сь Нарке́віч.

БАРД З ВІЛЕЙСКАГА КРАЮ

Сяргей МАКАРЕВІЧ

Беларуская бардаўская песня — з'ява маладая. Прынамсі называць кагосьці з айчынных бардаў, каго ўзгадаваў не канец 1980-х, не магу. А капітакія і былі, то хутка забыліся.

Сённяшня беларуская бардаўская сцэна — гэта Андрэй Мельнікай, Лера Сом, Віктар Шалкевіч, Але́сь Камоцкі. Яшчэ з дзесятак прозвішчай. І ўсё? Не! Гэта будзе толькі авангард сучаснай бардаўской песні. Яшчэ ў кожным раёне жыве свой выканануць аўтарскай песні, часам і не адзін.

На сваім азначенні бардаўская песня — гэта непрафесійнае выкананні па-большасці ўласных текстаў на ўласна напісаную музыку. Голос у такіх спевах не галоўнае. Хоць часам выкананне бардаў не саступае сваім майстэрствам

У 2004 годзе Але́сь Нарке́віч прыняў удзел у фестывалі
і... вярнуўся ў Вілейку пераможцам

нават музыкам з дыпломам. Прывесці хаты бі да прыкладу Эдуарда Акуліна з ягоным чыстым і мілагучым голасам, ці таго ж Данчыка (Багдана Андрушычына). Важнае месца займае тэкст і гітара.

У Але́сія Нарке́віча яшчэ ў дзяцінстве прайвіліся схільнасці да пазіі.

— Першы верш быў напісаны па-руску, — прыгладвае бард. — У школе напрасілі на батаніцы напісаць што-небудзь пры вясні...

Прыкладна ў той жа час Але́сь пазнамеўся з гітарай. Ішоу час. Нарке́віч прызвалі ў войска: з 1987 па 1990 служыў на флоце на Сахаліне. Перад адыходам у войска дамовіўся з сябрамі пісаць лісты адзін аднаму па-беларуску. Але адно сябра Савецкая армія закінула ў Чыту. Нехта быў у Прыбалтыцы, Нямеччыне. Так і атрымалася толькі па пары беларускіх лістоў.

Па вяртанні з войска Але́сь заўважыў у краіне змены. На той хвалі Нарке́віч начаў пісаць песні, беларускамоўныя. Людзям, праўда, было тады не да снεаваў. Тому выступаць надаралася толькі ў невялікіх кампаніях перад заёмнымі.

Першы сапраўдны выхад барда на сцену адбўшся праз шмат гадоў у вісковым клубе, дзе ён заспіваў на адным са святаў.

Але́сь — чалавек, які займаеца творчасцю ў першую чаргу для сябе. Калі ягоныя песні падабаюцца яшчэ некаму — ён рады. Але гэтая радасць не становіцца падставай для ягонага прасоўвання на вілікую сцену. Бард у гэтых адносінах спілы. У адной свайгі песні ён так харктаўзуе беларусаў: «таперантца сарашлівя». Гэта — і пра Нарке́віча. Даў жа займацца, зреяты, аднаму ўсімі справамі, што датычыцца арганізаціі канцэртаў і падобнай валтузі, не заўсёды хапае часу. У гэтых адносінах ямала зрабілі Зміцер Абрашцоў і Аляксей Сю-

У Беларусі няма вялікага попыту на бардаўскую музыку. Тому і спонсараў знайці для запісу не атрымліваецца. Прафесійны альбом Але́сія Нарке́віча пакуль не запісаны, аднак некалькі разоў здолеў зрабіць дома-запісы.

А пра што ж спевы бардаў? Ягоныя песні можна падзяліць на дзве групы: лірyczныя і грамадска-патрыйчынныя. Апошніх больш. Найпершга песьні пра любоў да нашай Бацькаўшчыны, а яшчэ — пра нашу «руждзость» да Радзімы:

Брыдзэм чужаскамі па краі дзядоў і носім у срэцы, як камень, любоў да эстага неба, да эстай зямлі, што солі і хлеба ўдоцтваряла.

Нарке́віч-лірый — не менш ідэаві:

Ты была. Ты ёсць. Ты будзеш.
Як адно з вялікіх Сонцаў.
І няхай не бацаш людзі —
для мяне ты щод бясконцы.
Непазнанчая выста.
Невядомая камета.
Ты усмешкай прымяняйст
мне заўсёды дорыш лета...

Ну а творчым крэдам Але́сія Нарке́віча можна называць ягоны верш «Найноўшая найкарацейшая гісторыя Беларусі», напісаны ў лютым 2007 года:

Не плююца песні лёгкія.
Думак радасных нема.
Заступлі краі мой лёкай.
Кніга кнігай — Рухнама.

Пазмірзлі птушкі кволыя.
Пахаваўся дзікі звер.
І ляжкы зямелька голая.
Кожны хер нібыта гер...

Людцы з большага — ўсё парабкі.
Лес іх эсткі ці менталь?
Пасміхаўца, гнучу карак, і —
Чарка — скварка — фестываль!

Дэграданты з недамеркамі,
набрызды — сталі панаўца.
За хлуснёй і фіаферкамі
проста Неба не відаць.

Не плююца песні лёгкія.
Ўкрыжакоч душа не ідзе.
Скачуць прыхадні ды лёкай.
Глюс чужынскі рэй вядзе.

дак. Без іхнія падтрымкі Але́сь яшчэ б доўгі час мог заставацца бардам местачковага характару.

Кожны год на Крапіўніцкім полі на ўгrodкі Аришанскаі бітвы праходзіць нефармальны бардаўскі фестываль. Там зборыца ўсе ахвочыя паспіваць — і самі пасля вызначаюць пераможца. У

2004 годзе Але́сія Нарке́віч прыняў удзел у фестывалі і... вярнуўся ў Вілейку пераможцам. Тады з'явіліся і першыя матэрыялы ў друку пра выканануць аўтарскай песні.

Праз п'ёны час бард адправіўся ў Польшчу на фестываль «Бардаўская вясеня». Заніць адно з трох прызовых месцаў не здолеў, ды і мэты такой перад сабой не ставіў: ехаў прости паспіваць, чым больш, што было перад кім.

Але́сія Нарке́віч зродку выступае ў Мінску, штогод ладзіць мінімум па адным канцэрце ў Вілейцы.

▶ ЮБІЛЕЙ

КРЫНІЦА ТВОРЦЫ

12 красавіка адзначыў свой 70-гадовы юбілей пісьменнік і выдавец Але́сь Масарэнка.

Ён нарадзіўся ў вёсцы Ходараўска Слаўгарадскага (былога Прапойскага) раёна. Пасля заканчэння беларускай аддзялення філфака БДУ Але́сь Масарэнка працаўшоў у шматлікіх рэдакцыях і выдавецтвах: рэдактарам у Камітэце па радиёвіяшчані і тэлебачанні, загадчыкам адзізела газеты «Чырвоная змена», літсупрацоўнікам «ЛіМа», загадчыкам рэдакцыі выдавецтва «Беларусь», адказным сакратаром часопіса «Полны», рэдактарам адзізела прозы часопіса «Маладасць», членам сцэнарна-рэдакцыйнай камісіі «Беларусьфільм», рэдактарам выдавецтва «Юнацтва».

Напрыканцы 80-х Але́сь Масарэнка ачоліў літаратурны дадатак да «Чырвоная змены» «Крыніцы». Пры газете аднавілася сталая праца літаратурнага моладзевага аўяднання. Сотні маладых паэт, празаік, драматург, крытыкі змаглі атрымаль ягоную кансультацию і дзабятуваць у друку.

«Чырвоназменаўскія» «Крыніцы» былі цэнтральнымі асяродкамі маладога літаратурнага жыцця. Іх настомі літкансультант Але́сь Масарэнка стаў заснавальнікам першага ў гісторыі Беларусі часопіса маладых літаратораў «Першацвет», які штотысяц публікаваў творы пачаткоўцаў з усіх краін. Пасля адхілення ад пасады галоўнага рэдактара Але́сія Масарэнкі «Першацвет» яшчэ выхадзіў нядоўгі перыяд, пакуль не быў зліквідаваным наогул.

У апошнія гады пад рэдакцыйнай Але́сія Масарэнкі выйшла некалькі альманахаў «Панядзелак» з творамі літаратурнага моладзі.

Сам жа пісьменнік Але́сь Масарэнка вядомы найперш сваёй прозай: аповесцімі «На бабровых тонах», «Журавіны пад снегам», «Сонца майго дня», раманам «Баргузінскія лята», алавяднінамі, запісамі-дыялогамі, у якіх ажываюць рэдкія народныя слоўкі ды выразы. Пад рознымі псеўданімамі Але́сь Масарэнка выступае ў якасці гумарысты і сатырыка, а лягася выдаў зборнік вершаў «Рохі гіперблы».

Сакратарылі Саоза беларускіх пісьменнікў, ягоныя калегі ды дзесяткі маладых творцаў, якім ён дапамагаў і дапамагае стаць на творчасце крыло, жадаюць Але́сію Герасімавічу радасці, здароўя і новых здзяйсненні.

▶ ФЕСТЫВАЛЬ

«БЕЛАРУСКАЯ ВЯСНА» Ў КІЕВЕ

12 красавіка скончыўся фестываль сучаснай беларускай культуры «Беларуская вясна», які праводзіўся ў Кіеве і доўжыўся амаль месяц.

Арганізаторам фестывалю выступіла Ініцыятыва «Салідарнасць», а саурганізатарамі-партнёрамі — Моладзеўскі цэнтр «Капонір», Арт-студыя «Вырай», Кінаклуб КМА, А-Кіно, Часопіс культурнага супранцу «ШО», выданы «Талекрэтыка», Галерэя «РА» і Група єўрапейскай стратэгіі.

Апошняя падзей фестывалю выступіла Ініцыятыва «Салідарнасць», а саурганізатарамі-партнёрамі — Моладзеўскі цэнтр «Капонір», Арт-студыя «Вырай», Кінаклуб КМА, А-Кіно, Часопіс культурнага супранцу «ШО», выданы «Талекрэтыка», Галерэя «РА» і Група єўрапейскай стратэгіі.

Другой часткай вечарыны стаў міждзяржаўны паэтычны слэм між зборнымі паэтатаў Беларусі і Украіны. Ён сабраў блізка сотні заўзятараў, што надзывалі эмасыяйнай «forever», Уладзіслаў Ахроменка і Максім Клімковіч гаварылі пра сваю книгу «Янкі, альбо Астатні наезд на Літву», а Андрэй Хадановіч прачытаў пару сваіх «Бэрлібріў».

Другой часткай вечарыны стаў міждзяржаўны паэтычны слэм між зборнымі паэтатаў Беларусі і Украіны. Ён сабраў блізка сотні заўзятараў, што надзывалі эмасыяйнай «forever», Уладзіслаў Ахроменка і Максім Клімковіч гаварылі пра сваю книгу «Янкі, альбо Астатні наезд на Літву», а Андрэй Хадановіч прачытаў пару сваіх «Бэрлібріў».

Наступнымі вечарами беларускі ўзделнік фестывалю вышылі ў Лівво, дзе ў 14 красавіка тэатрскамі працягвалі працягівасці «Рыбін Горад». Касія Квяткоўска апавядала, як стваралася

Віталій Панамароў, «НН».

СПАДЧЫНА

14 (6)

► АРХІУ

ЮНАЦКІ СВЕТ АКАДЭМІКА АСТРОЎСКАГА

Ён быў асобай разгліанаванай ушыркі і ўышынно: бліскучы шматграннік у жыцці і досведзе. У дадатак да наувокай абазнанасці Юрыя Міхайлавіча Астроўскага, побач з ёю нечым вызначальным яго наўрымслівай натуры было прыхаваная ад назіральнага-прагавітага вока лірyczная скованка Астроўскага-вершштоўры, так бы мовіць, «для сябе». Аб тым, што пра-
вадзеіны член айчыннай Акадэміі науک, спавуты ў свеці біхмій значаную частку свядомага жыцця, пачынаючы ці не з 1942 года і да апошніх дзён, пісаў вершы, стала яўным у книгі «Душу раскрыўшы наасце» (1998), складзенай з паэтычных і публіцыстычных старонак Ю.Астроўскага даследчыкамі і ашчаднікамі яго творчай спадчыны. І ўжо тады выдатныя знаўца ладу і складу паэзіі крытык Аляксей Пяткевіч вызначыўся па вершах вучонага-асе́млякі: «Гэта была гаворка асаблівой паэтычнай мовай з самім сабою... радкі Ю.М.Астроўскага цікавыя значнасцю, драматызмам думак, а некаторык і лірyczнай вытанчанасцю, натуральнасцю паэтычна-
га бачання свету».

І вось знайшліся яшчэ два сышткі вершаў Юрыя Астроўскага — 1942–1943 гадоў! Трыццаць сем вершоў, занаваных юначай рукой на вучнёўскіх, разлінаваных у клетку і лінейку старонках, ужо адпаведна кранутых нішчадным подыхам часу, але жывых і трапяткіх свайгутнасцю паэтычнага дакумента, душэўным вымярэннем. Колкі ж гэта было тады гадоў паэту-пачаткоўцу? Сімнаццаць-весамінцаць, а напісаны і дакладна пазначаны каліндніара вершы, верагодна, у Слоніме, дзе падчас нямецкай акупаціі атабарыла сім'я Астроўскіх, пакінуўшы разбураны Мінск, а Астроўскі-малодшы змог упершыне ўладкавацца на працу.

Зразмета, першыя радкі юначай пары — гэта заўсёды пярэздадзе, як правіла, беззгляднае, адкрытае, апантанае святылом і першым малаікавым пачучцём. Не выклічаныем у свайгут спробе, позна, стаў і Юрый Астроўскі, і невядомы ціпер, як склаўся б ягоны творчы лёс, каб ўсё рынулася ў масцяцак речышча. Але, як вядома, умўны лад не хадаў патрафляць рагушчым, тым больш на гэты конт удачлівеннем. А таму парадам сабе звірнуща непасрэдна да рабіцтваў у нашым выпадку сышткай, у якіх вось ён — аўтар ужо з праглядным одумам пра сэнс жыцця:

Сілы каб меў гэтак многа,
Узяў бы цябе і панес
Цераз паліны, разлог
Лепши шукаць табе лёс.

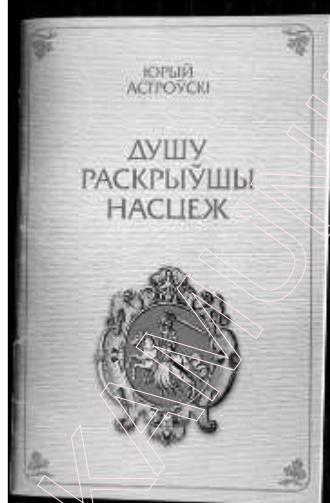
Адсюль і становіцца відавочным: вершаваныя радкі любові клала ў паэтычны сыштак усхваляваная рука, дастаючы іх з некранутага і патаємнага.

Дакранемся. Далучымся...
Юрка ГОЛУБ, г. Гродна

Помню, падходзіў я сцежкай
к міламу гэтак силу,
усны кілелі усмешкай,
быццам прасіл: «Палуй».
А за салом, быццам хвалі,
спадуся бляівы туман...

Вербы панура стаялі...
Выйшла сустрак ты сама.
Хоць на дварэ была восень,
хоць вяселькі адцвілі,
мяккая воч тваіх просьні
краскаю зязла зямлі.

24.XII.1942

Слухай, мілая

Слухай, мілая, плакаць пакінь,
лепіш мнене прарадзі за сяло:
там, дзе ѿці, цвітуць васількі.
Не прашу я ў цыбе этых слоў.
Лепей песню спявай аў другім,
пра вясняны шаўковісты дзень,
калі хочаш, каб я без тугі
на цябе хоць бы раз паглядзеў.

17.XII.1942

У Крыме

Я дык змалку люблю цішыню
і на сэрцы сваім адзіноту,
паглядзеца ў блакіт-вышыню
пад напевы бяроз ці асоту.
Я дык змалку люблю родны край,
сно ўвесь час аў сваій Беларусі..
І таму ўсе чакаю ціпер,
Мо з рабіцтваў лятаўчук ужко гусі.
Але доўда да вesonі ўшчэ...

Тут басконца ўсё мора гамоніць,
час марудна, панура цячэ,
і жаўрӯк у вышыні не газоніць.
Я і зараз люблю цішыню,
з адзінотай на сэрцы смялюся,
а у снах сеаіх сініх я сню
пра палі і лясы Беларусі.

20.X.1943

Нечаканае

Калі смерці і жыццё
пралятаюць у даль,
дык навошта тош экаль?
Калі шырая каҳаў,
калі веру ўзйжды...
Дык, як зідродзяць табе,
не сумуй аў блады!
І каҳанне, і сум
пранясеца, прайдзе...
Гэта ўё, што калісь
чорт пісаў па вадзе!
Дык навошта ж, зачым
бедаваць-гараваць,
калі зоры ўнчы
усім роўна гарцаў?!

11.XII.1943

Можа, лепей?

Зялалгі туманы ў сенажацах,
мо' не прычакаць ізноў вясны...
Дык таму хачу табе сказаці:
— Можа, лепей пакінць толькі сны?
Калі згоніць вечер тая раці,
сівия дружыны туманоў —
будзеги ты са мною зноў у хаце,
як не сапраўды, дык паміж сноў.
І таму, каб ёрцах не хварэці,
у душах захаваць, што было...
Хай аб шчасці людзям скажа вечер,
помніш, што кружыў
між наших слоў?

Адлятуюць туманы з сенажаца
у іншую краіну-старану...
Мне ж няма з кім нават размаўляці,
так, відаць, і згінуць аднаму!

14.XII.1943

Мае песні

Мае песні неяк сумна гучыць
нават дзіўным вясновай парой,
мо' затым, што не мог пераняць
думы родных палёў і бароў.
Мо' затым, што каҳаючы ўсіх,
сам праз свет некаханым іду.
І таму у грудзях маладых
струны заўжды мінорна гудуць.
І таму слёзы песьні і слоў
ад мяне ручаямі блаўць,
слёзы мараў, наспоўненны сноў
удаль лятаўць, ўсё лятаўць і лятаўць...

20.XII.1943

У смутку

У смутку зорным вечарамі
я ли вакна сліжку.
На заході стомнымі вачамі
я за зарой сачу.
І смутак, нібы нач, паволі
спускаецца ў душу.
Я гэту песьню у няволі
табе з лістом пішу.

10.04.1945

Сустрэч з табой ізноў я прагну.
Убачыць зноў, абняць.
А смутак так дадому цягне!
Наўкола ж — цішыня.

16.03.1945

У Вільні

У Вільні я спыніўся на хвіліну
праездам ад Масквы да Горадні.
У смуткі вядучы мляне да родных камяніц.

Усталі прад вачымы цені продкаў,
дахобдзіць да душы чысці крокі,
тут шмат маёй духоўнае радні.

Тут трыв браты замучаны за веру.
Я чую у дуброве стук сікерау.
І храм паўстаў з зямлі, трывае час.

20.XII.1943

Гэта не толькі рэкі

Спадчына —
эта не толькі рэчы,
эта не толькі рэкі,
эта не толькі мова,
эта не толькі песні...

«Літаратурная Беларусь»
— тое, што запрацаўаў,
тое, што не атрымаў.

Любілі казаць: «Рабуй зрабаванае» —
«Грабь награбленое» — па-іхнаму так.
Адай палеткі!
Адай майстроўні!

Як жа вярнуць, што ў нас зрабавалі?
Як жа на гэта заплюшыць вочы?

Калі веџер між хвояў затужыць,
заскугальці галінкамі дрэў —
мне і ўспомніца першыя ружы,
першы дзень, што даўно дагарэў.

Пра каҳання мінулага ласкі,
пра забытых гадоў пераzon,
пра вясновыя раннія краскі,
што прыносіла ты мне дамоў.

Зачыніўши стамлённыя вочы,
аб табе буду мроіць і сніц.
Ды ад ростачы ў ўёмнайночы
гукі дальняня з ветрам лавіць.

Можа ён мне з далёкай Радзімы
голос твой з цеплыней прынясе.
Але ж дзе! Толькі плачуць асіны
ды надзеі знікаюць усе.

Ды ізноў успаміны закружыца
і заўющаца, як вечер міс дрэў.
Мне падасца: прынесла ты ружы.
І цыблі сапраўды я сустрэз.

10.04.1945

У смутку зорным вечарамі
я ли вакна сліжку.
На заході стомнымі вачамі
я за зарой сачу.

І смутак, нібы нач, паволі
спускаецца ў душу.
Я гэту песьню у няволі
табе з лістом пішу.

Сустрэч з табой ізноў я прагну.
Убачыць зноў, абняць.
А смутак так дадому цягне!
Наўкола ж — цішыня.

16.03.1945

У Вільні я спыніўся на хвіліну
праездам ад Масквы да Горадні.
У смуткі вядучы мляне да родных камяніц.

Усталі прад вачымы цені продкаў,
дахобдзіць да душы чысці крокі,
тут шмат маёй духоўнае радні.

Тут трыв браты замучаны за веру.
Я чую у дуброве стук сікерау.
І храм паўстаў з зямлі, трывае час.

Тут кнігі друкаваў Францыск Скарныца.
Ступаю ўбок і бачу цень Максіма —
праз Браму Вострую ідзе якраз!

О, Вільня! Край так многім
сэрцамілы!

Ты нас склікаеш толькі на магілы.
Ты сон сваіх выгнанцаў скалані!

Алег ЛОЙКА КРЫВІЧАНСКІЯ ЗНІЧЫ

Сябрам

Адгуль вы, непагадзь, беды,
звыванні вітроў?..
Я не магу без бяседы,
я не магу без сяброду?..

Мне вятырска — не сябар,
не сябродука слата,
Плінаўкі чорны табар,
цемрадзі глухата, —

не ім эса мая сасонка
цягне галінкі страсе,
чакаючы замонкі
аб прадзе, любові, красе,

і, быццам рукою, здыме
непагадзяў кілім,
прагнай долі Радзіме,
свету усму ѹісім...

Дык дзе ж вы, сябры-непаседы
з близкіх і дальних бароў?..
Цляжска мне без бяседы,
пакутліва без сяброду!..

Сонца, зоры, дзівіцеся!..

Сонца, зоры, дзівіцеся,
Эверсты, Гімалаі,
віязіяу нас, віязіяу,
хочь Беларусь малая.

Урачысцей, эліта:
ніякіх глаўлітаў;
урачысцей, лірка
без культу і панегірика!..

У мундзірах, ліўрэях
ніякіх прывілеяў;
праверкам нашто супынкі?..
Карупцы — ні крупнік!..

Неонава, квяціста,
падмечена ўё чыста,
аніякога блату.
Паслугі ўсе — за плату.

Народная эйфарыя
вярхам, перыферыі,
службе, дзяржаве пачэснай,
асілкам у ёй не чесна!..

Сонца, зоры, дзівіцеся,
Эверсты, Гімалаі,
віязіяу нас, віязіяу,
хочь Беларусь малая!..

Айцу Аляксандру Надсану

Юнаком не быў я ў Альбертыне,
у пагонах светлых мараў не снаваў,
Беларусь, айнак, як родную святыню
тут і я на радасць пазнаваў.

Альбертыне, ты, як ветразь, клікаў
з-пад сасон задумных і біроз, —
і вялікім рос пад імі Быкаў
і святар, абраў каго Хрыстос.

Крыж — не ніцы знак, хация і стратай,
ды ён сонцу ў свеце наперш брат.
Хто ж, як Вы, з ім родны кабратаў,
разнівельваў дух яго з-за крат?!

Дзіцку Вам, свяціца Ваша імі,
бо і мужнасць Вы, і мудры зрок,
што як соны Альбертына, пад якімі
і мяне насліла мама незнарок,

каб ля ясных крывічанскіх знічаў
і мяне спаткаў няпрозны лёс
Беларусі песніроў вялічыць,
святароў, абраў якіх Хрыстос.

* * *

Нам не забыцца таго,
нам не пазбыцца таго

з-пад чырвоных сцягоў
без святых і Багоў.

Вось яно і вісіць
над бедна галавой.
Пра нешта не марыць, не сніць
мне шэршы дзён сувой,

запыняе рух,
натхнення, сіл не стае:
мінулага прах і пух
уваскрасаць не дае.

* * *

Я ў бітвах не забіты,
не сию я саракі,
я — валуном забытым
ля бурнае ракі.

Ёй плыні не мучы я
ні поўднем, ні юнчы,
іміячы, маўту я,
маўчу, нібы сплючы.

Ды чую, хоць каменны,
ды бачу: віръ, тамы,
вадаспаці ў пене,
рык хвалю самы, самы,

ды я зусім не ў скрусе,
і не ў ясалобнай раме, —
яшча я заіскруся,
бо не іскраў камень!..

Зазірнуць, не зірнуць?..
Зазіраць — страшна,
не магу засніць:
бачу дзень учараши.

А будучы, ён які,
які дзень будучы, людзі,
якія цягнікі
ў яго заблудзяць?..

І ўсё ж па руно наш шлях,
зваротны, незваротны,
на лясах, на палях,
на ўсім, незабыўна родным!..

Шарае прагнү гадзіны...

Прагнай не жартаў і глуму,
можа, такі ўжо аўзіны,
брату, і свату, і куму
шарае прагнү гадзіны:

цішыні кутавое
дзедавай мілай хаты,

вечару, што ў сувоі
песняў і казак багаты.

Чым расплачаш вячэру,
у дзеда я не пытало,
думцы яго зеру,
кленічаў не вітаю,

аднак жа готовы і хорам,
і шарай газіны вечам
рэкламаў ілжсу і сорам
усіх вакзалу развенчаваць!..

Наўзбоч, небыліцы...

Наўзбоч, небыліцы
ілжы і лухты!
О, маци-сталицу
уважце, браты!

З бальзамамаў крывавы
хай чорна дасхне
ў праклятай дзяржавы
брацкай труне.

І хопіц прастору
яму між магіл
ахвяраў тэрору,
што быў яму міл.

Досць слепніць, маліцца,
нібіта краты:
маўзалей — не капліца,
ён — не святы.

Такое ж — не позна
між розных сцягоў:
Расіі бярозы
чакаюць яго.

Хай і зажурыца
крыж каля труны,
даруе зямліца,
адзвоніць званы.

Салавейкі
Памяці Адама Зяньковіча

Совы, Соўкі, Савейкі —
смаргадавыя пасады,
мружасць госцю вейкі
парк, да палаца прысады.

А ля салаўнага лесу
прафесарам професар,
праудзівікаў сынамі
сыны твае, Адаме!..

Любімее ўсіх дзіва —
антонайка і слівы,

ды горка, родны, горка:
ты — не на панаўорку,
не заўсіхаўся мне,
касой экаль срэца тне,
касой, што ты касіў
Палесся зіўі з дзіў,
касіў і перакошаў,
раскошаю з раскошаю
гасцей за стол садзіў:
«Проша, гостейкі, проша!...»

Ды... Лезе ў палац плесень,
парк заўчастна эсаўцее, —
ніяма без цябе Палесся,
Савейка сірае...

ды бачу цябе, плачу
поруч з тваймі сынамі,
як і груган, што мне крача,
забраўши цябе, Адаме!..

Набалелае, ці ж уміручае?

Набалелае, ці ж уміручае,
вялікамучанікаў — як шанаваць?..
Памяць пра іх, пакутлівых, мучае,
кветкай, вянкамі не суніць.

Дык хто ж вялікі, мучанікі, дучы,
правадыры ці засенкаў кам,
«Хайлі!..» у Асвенцымы вядучы
ци ў Магадані вядучы мат?!

Божа, хто ж можа тут быць натхнёны,
крыўду любосью чым прымнеш?!.
Правадыроў скланяю імёны,
вялікамучанікаў — менш і менш.

Круцица кола каламуты,
утрапенне, боль, ачай...
За вялікомучанікаў усяленскі смутак
з кохнай хвіляю крапчай!..

Душу, вочы цеш!..

Раіне
На свеце ніяма ж
бісконай туті,
аваізай аваіз
сібе і другіх!..

Свет не без людзей,
не без дарыні, —
вадаспады надзей
на сябе абрыйні!..

І праудзе свет рад,
і волі любеі, —
з дарогі, пірат,
гад, петляў не ві!..

Хапіла ўжо крат,
хапіла гранат,
руку падай, брат,
цеш сэрца стакрат,

душу, вочы цеш,
каханая, мне
тым, што паміж меж
нас не аблінє!..

Адступіцеся, цары і каралі

Толькі закаханы мае...
права называцца чалавекам.
Аляксандар Блок

Адступіцеся, цары і каралі,
принцы, князі, флерэры і ханы, —
чалавекам на бязлібнае зямлі
толькі той завецца, хто кахае!..

Жаль, не я прамовіў эта, Блок,
ды японам эпігонам быць я згодзен
між маланкавых, грымотлівых аблок
і між мудрасій, што тоицаў ў народзе.

Бо на свеце ні зубром, ні матыльком
быць ніколі не жадаў я, не жадаю.
І глына наігарачыны ком,
калі лес мяне ў нянавісць закідае.

Згубнай, ёй Шлях Млечны не любіц,
не услаўляць натхнёны сакрэты, —
закаханым чалавекам быць мне, быць,
як былі дагэтуль ўсе паэты!..

Алесь Чорны раптам адчуў, як па ногайні спіне прафагі мурасы.

Так, гэта быў той тройны кляты дзенъ, калі ён і Асташэвіч страпілі свайго лепшага сябра.

Сюжэт быў адзінты адмыслова. Імкіўны «Датсун» ширага колеру лілею пашы. Яны бачылі вясёлы твар Івана Маскалевіча, які кіраваў машынай, спідометр, на якім раз-пора успыхваў чырвоны перасцерагальны агенчык: «Датсун» заходзіць у паварог, вішчыць колы, машынай кіда да броўкі, яна пачынае круціцца па асфальце. Буйны план: твар Маскалевіча, ахоплены панікай. Магутны віху, вогненны шар, з якога выільтаюць рэшткі таго, што было некалі спартовай машынай. Мноства людзей, якія мітусіцца і спрабуюць утамаўшы раку полымы, паліцайскі верталёт у небе. Двухпавярховы дом Маскалевіча, ад якога ад'ядждае пахавальны картэж. Твары Чорнага, Асташэвіча.

І зноў халодны голас Навінскага.

— Смерць вядомага рэпарцёра напеўна засталася ў бокі адных з мільёнай фактуў, што не змясціліся на старонках летапісу сучаснай гісторыі, калі не сустроча Маскалевіча з Чорнымі, якія адблылася з даўнінай да ішчансага выпадку. Прашу відэзапіс.

Чорны ўбачыў пакой у дому Маскалевіча, дзе яны звычайна бавілі час за більядрам, убачыў Івана і сібе, пачнёў голас сябра.

— Ты, Алец, сапраўды не вешыш таму, што я табе расказаў?

— Давай, Іван, яшчэ адну партыю. Міне куды больш хвалю тое, што ты зараз гуляў несур'ёзна.

— Шкада... Чым жа, скажы мне, я могу пераканаць цібе, Міколу ў тым, што штучны інтэлект — не фантастыка? Інтэлект, які можа цібе самога шмат у чым паўтарыць і нават пераўыйсці? Што сапраўды можна зрабіць мадэль, здольную замяніць чалавека ў самых розных галінах ягонай дзейнасці? Як жа табе да-весці магчымасць практичнага ўвасаблення канструкціі...

— Іван, калі я ўбачу доказы тваёй тэорыі, я адсюко сабра-вую руку, каб больш ніколі ў жыцці не брацца за пяро.

— Я запомню твае слова, Алец! — неяк дайна зарагаў Маскалевіч. — І згадаю іх табе значна хутчэй, чым ты думаеш...

На экране прамільгнула чарговая реклама, камера паказала клерка ў банку, вакол якога завіхіліся санітыры, шчыльны кардон паліцэйскіх ля будынка банку, і гледачам зноў па ўсёму рот усміхнуўся Андрэй Навінскі.

— Я прапяціваю свой рапортак! Увага, прашу, калегі Алец і Мікола, машына чакае нас!

Чорны і Асташэвіч у суправаджэнні тэлеапаратара ўспадзеў анікіл. У далёкім цёмным куце стаялі доўгія праstryты скрыні, якія знецінагадалі труны. Андрэй Навінскі загаварыў без перапынку:

— Шмат гадоў Іван Маскалевіч разрывалі паміж сваёй професіяй і хобі — ствараннем штучнага адпаведніка чалавечага разуму. І калі першыя ягоны занятак прыносіў яму даволі істотныя прыбылі, дык другі амаль цалкам іх паглынаў. З дня трагічнай смерці Маскалевіча мінула три гады, але звязніце ўвагу: абсталяванне ў лабараторыі і цяпер не састарэла. Скажу вам

працягнутых невядома куды ў адзінім парыве, падтрыманым жахлівым стогнам: «Навінскі!..»

Навінскі выбіўся аднекуль збоку, схапіў Чорнага за руку і папяціў яго назад у кавэрно.

— Хутчэй! — крикнуў ён. — Праз чорны ход на вуліцу. Там чакае машына!

— А Мікола?! — Чорны учапіўся за рог скрыні. — Дзе ён?

— Халера з ім! Мне патрэбны таў — Навінскі па-майстэрску ўдарыў Чорнага рабром далоні па руцэ і паволок яго праз залі.

Праз гадзіну, якая была запоўнена ўздырой рэкламай, інтар'ю з вядомымі людзімі, якія спявалі гімны Навінскому, чарговымі пададамленнямі з банку, высыпалінem здарэння ля кавэрні «Бібоў», уключылася камера, якая стаяла поруч з загардным домам, дзе раней жыў Іван Маскалевіч. З машыны, якая пад'ехала да дому вышыў Андрэй Навінскі.

— Я — Андрэй Навінскі, ша-ноўная публіка! Мой рапортаж скончыцца дакладна праз трэх гадзін трышыца хвілін. Янчо праз суткі ў прадаксы з'явіцца дыскі з поўным записам гэлага рапортажу, а таксама кніга маіх артыкулаў з аўтографамі для кожнага з тых, хто пералічыў на мой рахунак хоць бы адзін даляр. Запомніце назув гэтай кнігі: «Андрэй Навінскі супраць усяго свету». Менавіта яна зробіцца вашым лепшым сібрам і дарадчыкам на ўсё жыццё.

І першымі мы зробім з вамі экспкурсію па дому Івана Маскалевіча і спынімся ў ягоі лабараторыі, паглядзіце, што адбываецца ў сярэдзіне. Прашу віпуск «Навін ад Навінскага»!

На экранах тэлевізараў усіх краін свету з'явіўся ўсіхвалыні дыктор:

— Агенцтва Рэйтэр перадае... што дабраахвотна ўхаводзіць у склад карпарацыі «Андрэй Су-пэрньюс»... У неялікай дзяржаўе Свамбі адбываўся дзяржаўны пераварот. Да юлды прышлі вайсковыя. У звароце да народу хунта абвесьціла, што яна цалкам падтрымлівае ідзі Андрэя Навінскага. Паведамленін з біржай свету можна перадаць адным словам: паніка... Нарашце, паведамленне з Масквы. З-пад хатынга арышты з'яўліся вядомыя дзеячы савецкай апазыцыі Барыс Ельцын. Сляды ягонага маршуру видзіць на Свярдлоўскую рабочую распушліку. Для падтрымкі належнага парадку да граніцы рэспублікі скіраваны мабільныя батальёны камунастычнага спецназу з Беларусі...

Навінскі распуштрухў Чорнага і, узяўшы яго пад руку, павёў да дому ў суправаджэнні тэлеапаратара.

Чорны ўбачыў вялікі пакой, абстаўлены спецыяльнымі рыштункамі. Вось тут ён не бываў анікіл. У далёкім цёмным куце стаялі доўгія праstryты скрыні, якія знецінагадалі труны. Андрэй Навінскі загаварыў без перапынку:

— Шмат гадоў Іван Маскалевіч разрывалі паміж сваёй професіяй і хобі — ствараннем штучнага адпаведніка чалавечага разуму. І калі першыя ягоны занятак прыносіў яму даволі істотныя прыбылі, дык другі амаль цалкам іх паглынаў. З дня трагічнай смерці Маскалевіча мінула три гады, але звязніце ўвагу: абсталяванне ў лабараторыі і цяпер не састарэла. Скажу вам

больш: уесь гэты час яно працуе ў аўтаматычным рэжыме. Камп'ютары паводле праграмы, закладзенай трэх гады тому, кіруюць усімі прыборамі, увасабляючы ўжыткі геніяльнай задуму Івана Маскалевіча. Увага! — прапяціваў Андрэй Навінскі. — Я раскрываю ўсё свае карты: мae імі зусім не Андрэй Навінскі. У мене наогул няма імя. Ужо хоць бы таму, што толькі чалавеку далена мець уласнае імя, а жывёлам — мяшункі. У мене нямаў відзеяўлюючыя слова, сказаў Андрэй Навінскі, — наяўнае ўасабленне ідзі Івана Маскалевіча! Іда канца майго рапортажу засталася менш за дзве гадзіны!

Чорны абаўпёрся рукой на лабараторны стол. Яго трэсла, хоць разум адмаўляў яму павершыць ту, што адбывалася.

— Доказаў, дзе доказаў? — крикнуў ён Навінскаму.

— Будуць і доказаў! — спакойні адказаў той, адчыніў невялікі сейф і дастаў з яго канверт.

— Гэта — зворт Івана Маскалевіча да людзей усяго свету, — урачыства адбываецца Навінскі і наблізіў аркуш да аб'екту, дзмантруючы ўласнаручны подпіс пізбожчыка. — Зарас і азнямёў уесь свет са зместам звароту... «Застаноўся ў поўным

розуме, хачу заявіць, што з гэлага дnia начала адлік новая эпоха неяменай істоты, якую я называю Андрэй Навінскі. Гэта — першае ў свеце стварэнне, якое зневесне нагадава чалавека, а па інтелектуальных магчымасцях значна пераўзыходзіць яго. З дапамогай

электроннай тэхнікі я перадаў Навінскаму ўесь сваі магазавы патэнцыял, узбагаціў яго мноствам самай рознай інфармацыі, неабходнай для таго стварэння. Атрымалася магія копіі, толькі што з куды большымі магчымасцямі. Пасля выпрабавання мадэлі я зразумеў, што праўжнік ўжыцце не дарма і мату спакойна памерці. И неўзабаве зрабіло гэта добраахвотна. Андрэй Навінскі — гэта буду я сам. Я памру, але буду Ѹжыць ў іншым уасабленні, ва ўпэўненасці, што за такім, як Навінскі, будучыні, прагрэс усяго чалавечтва. Ніхай жыве чалавек! Іван Маскалевіч!

Чорны выхаліў з рук Навінскага паперу і на ўласныя вочы пераканаўся: ягоны подпіс, Маскалевіч!

— Дык ты сапраўды не чалавек, вікавалак... — закрычаў ён, усё яшчэ не верачы. — Хто ты?!

Тэлеапаратар паказаў буйнымі планам узмакрэлы твар Чорнага.

— Выдатнае пытанне! Сапраўды, стары Маскалевіч не ўлічыў такай дробязі, што я — не зусім чалавек, — адказаў Навінскі. — Тут ён памыліўся, калі даў мне значна большую свабоду выіраць самастойнай рашэнні, уласнаручнай распрацоўкай. Чорны яшчэ жывы, і таму ўасабляючы копію пакуль німа патрабу. Улічваючы дзялалівія і арганізаційскай здольнасці Алесі Чорнага, я прызначаю яго на пасаду міністра інфармацыі і зносін новага сусветнага ўраду, які, зразумела, узначалюе я, Андрэй Навінскі. І да заканчэння майго рапортажу засталася сорак хвілін.

— Ніхай гэта ўбачыць увесе свеў! — ужо амаль кричаў Навінскі. — Ідзі Івана Маскалевіча! Іда канца майго рапортажу засталася сорак хвілін!

— Я адмаўляюся! — крикнуў Чорны.

— Куды ж ты дзенешся, стары? — спакойна адказаў Навінскі.

— Я катагарычна супраць! Людзі, нам усім пагражае не-бяспека!

Навінскі гучна зарагаў.

— Не ты сам, дык ён! — Навінскі паказаў на труну. — Але ты будзеши майміністрам. Будзеши! Бы я хачу гэтага! Дарэчы, ці помніш ты, Алесь, апошнія слова Івана Маскалевіча, сказаныя ім у час вашай апошній гутаркі?

Чорны цікава разамкніў высахлыя вусны.

— Ну, давай, Навінскі, — прамармытаў ён, — давай сюды сікеры...

Усміхаючыся, Навінскі прынёс сікеры з дубутымі тронкамі.

— Глядзіце ўсе, як абраўны мною людзі трывалыя дадзенія імі слова. Сіладар Чорны ахвире правай рукой, каб даказаць мне сваю прыхильнасць і занічыць міністра!

Ураз пашарэлы Чорны закатаў рукаў белай кашулі і паклаў правую руку на стол, адсунуўшы дробныя хімічныя посуд. Але ягоная левая рука была ўжо нязадольна добра ўтрымаць сікеры. Чорны зірніў на Навінскага.

— А можна... можна замест правай руکі — левую?

— Я дазваляю, — Навінскі стаў яшчэ насупраць, выпрастаўшыся.

І тады Алесь Чорны аберуч нанёс яму ўдар сікеры праста ў грудзі. Навінскі, змятаючы сі сіладару, асунуўся на падлогу. Падскочыўшы да яго, Чорны яшчэ некалькі разу наводмаш ударыў таго, што ўсёх хвілінаю рагнай самазадавленіем ўсміхаўся на ўесь свет. Цела Андрэя Навінскага скучыла, з прыблізіўшыміся грудзі вырасталі пасмачкі дыму. Тэлеапаратар кінуўся да выйці, але яго спыніў гучны голас Чорнага:

— Гэтага! Паказай усяму свету, што тут адбываецца. Я, Алесь Чорны з газеты «Народны кур'ер», маю скончыць гэты рапортаж. Раз і наязуўся. Да ягонага заканчэння засталася пінь хвілін!

І тут ён пачнёў, як у бліжэйшай да яго труне спрацавала рэле, загулу зарадзіла прыстасаванне. Чорны нанёс па дубутымі на труну візінскага ўдар страшнай сілы. З труны вырваўся сноп іскраў.

Чорны нахіліўся над другой труной і адключыў яе ад сікеткі.

— Прабач, дружка Мікола, забіваць цібе напаўжыўым я не могу, — прамармытаў ён і высока ўзініў сікеры.

— Шкада, што мы больш не пабачымся.

Заставалася трэцяя труна. Чорны павольна наблізіўся да яе і першым жадным ударам дасіек у сваёй дубуткі правую руку. Потым ён візінскім на вуліцу да машины і сцадзіў бензін з бака ўядро. Тэлеапаратар хадзіў за ім як цень. Чорны вірнуўся ў лабараторыю, разліў бензін па падлозе. Рашыў з вядра выліў на сябе. Потым прысёў на край стала, набіў на рагнай піньковую піпку.

Тэлеапаратар, стоячы каля дзвярэй, навёў на яго камеру.

— Ну вось самі бачыце: рапортаж скончыўся, — стомлена сказаў Алесь Чорны. — Добрый вам ночы, людзі. Спіце спакойна. І жывіце так, як лічыце патрэбнікі...

Пstryкнула запальнічка...

СШЫТАК

18 (10)

► РАДКІ

Алесь СТАДУБ

Алесь Стадуб па адукацыі фіолаг, па прафесіі журналіст, па прызванні — літаратар. Выдаў восем кніг вершоў. Падрыхтаваў дакументальна-мастацкую аповесць і зборнік апавяданняў.

Нарадзіўся на Нясвіжчыне. Жыве ў Лідзе.

«Цяпер на пенсіі. Пішаца, — прызнаецца аўтар. — Таму сутак не хапае. Гэтыя творы папрасіліся на палеру. Як ішнія... Адночы знаёмаму прызначыліся двухрадкоўцем:

«Пішу, друкую пакрысе.

Хаца не ўсё, хаца не ўсе».

Спадзяюся на лепшое ў Вашай газете».

Чарнавік быцця

Не раз адольваў сцежкі вузкія
Па стромкіх думках на Парнас,
Каб там багі і дзеци боскія
Любілі Беларусь і нас.

Дарога ў лес. Карэнне, ямы,
Туман. І твой прывабны стан.
Жыцця скупыя тэлеграмы,
Маіх задум гаркавыя зманы.

Вяла ў ёкіцы імкнення сіла,
Тэагіго кахання вёў магніт.
Ды сіла волі не пусціла
Туды, дзе вольнасцімі дні —

Надзеяў дні і без заганаў,
Расчараўнаній і спакус.

На чарнавік быцця не гляну —
На хісткі і заганны дру.

Слюскэт закрэслю нашай драмы, —
Ўзаемны наш самападман,
Дарогу ў лес, карэнне, ямы
І твой чужкы — павер мне — стан.

Навошта

Навошта прывідам ты сёння,
Як колкі дождж, як лілкі снег?
Забыла нас нябес бяздонне.
А ты мяне — не абмінеш?

Я ведаў дні, дзе лета грае,
Дзе ахвянкі брали верх.
Былі яны ўзэмнымі раем.
Між намі — берагі цяпер.

Настрой наші вечна беззаконны.
Ты не сагрешиш больші мяні...
Навошта прывідам ты сёння,
Як колкі дождж, як лілкі снег?

Пытанне ёсць...
Чаму ў жалобе?
Вакол чужынцаў весялосць.
Пасуеш ты маёй асобе
Як ладнамоўніца,
як злосць.
Яна упартка адказала:
Не рэжце пад сабой суха.
Прынісіся сёня зноў Купала —
Гэта маучанне патракаў.
Прад ім ні слова — нашым богам.
А што малга сказаць яму —
Мне трэба ўстаць з каленем на ногі.
Тады ў жалобніцу здыму?

За тых, хто псуе заўжды
жыццё з-за павагу прауды,
за тых, хто цішай вады,
а ў сэрцы змагар сапраудны.

За тых, хто бяспледна знік,
за тых, хто адвечны візень,
за тых, чылі гаротны крык
зусім не ва ўсіх на ўвазе.

За тых, хто сваіх сыноў
адночы не дачакаўся,
але кошкы дзень наноў
з дурнымі пачуццем спрачаўся.
(Ад болю таго лягчэй
не стане ніколі маці,
загніхна хутчэй,
чым здрадзіць свайму дзіцяці.)

Балюча за тых, хто меў
мазгі, ды не меў пашаны,
маніці ніколі не ўмеў,
бо век не цярпеў падману.

За тых, хто наш родны край
загужды бараніў ад гвалту —
ды спраціў ўсё, бадай,
за тое, што быў упарт.

За тых, хто ѹ цяпер ідзе
праз церні да зорак волі
на пекле ды на вадзе.
І мо не дойдзе ніколі...

За тых, хто прыйшоў у клас,
а там ім на дошцы пішуць,
хто Першы Змагар у нас...
Ці ж можна той боль
сүцініць?

ПАВЕЛ НАДОЛЬСКІ

Нарадзіўся ў 1979 г. у Мінску. Скончыў факультэт журналістыкі БДУ. Яго верш, які змяшчаеца

ніжэй, часткова запаўнене і той прабел у сучаснай

нераўнадушнай публіцыстыцы.

Несцішнае

Над згорбленым хмынняком,
па-над мітуслівым полем
ліцці радок за радком,
прасякнуты ичырым болем.

Пра боль я кажу тату,
што сілы гладзець на здзекі
няма, што радку майму
балюча за чалавека.

► РОЗДУМЫ

БАГДАНОВІЧ, КАРАТКЕВІЧ... ХТО НАСТУПНЫ?

Вясна 2008 года адзначылася
адразу дзвюмі змрочнымі
падзеямі: у Воршы на месцы,
дзе некалі стаяў дом славутага
беларускага пісьменніка
Уладзіміра Карапткевіча, а
цяпер устаноўлены бюст у яго
гонар, тэрмінова ўзводзіцца
грамадская прыбіральня.
Творчы Мінск ускالыхнула не
меней варварскае рашэнне
дэмантаваць і перанесці ў
іншее месца помнік класіку
нацыянальнай літаратуры
Максіму Багдановічу. У абодвух
выпадках чыноўнікі прымалі
рашэнне без аблеркавання
яго са спецыялістамі
і грамадскасцю: яны
спяшаюцца выкананці загад.

Паўлава і Міністра культуры
Беларусі Уладзіміра Мацьвеічук
накіравалі таксама колішнія
дырэктор Літаратурнага музея
Максіма Багдановіча (1989-1998)
Алесь Бялыцкі, загадчык аддзелаў
музея Паліна Сцепаненка, Таціана
Рэвіка, старшыня навуковых суп
рацоўнік музея Алена Лашчанак,
якія заклікалі «кіраўніцтва гораду
з найбліжшай павагай і клюпатам
ставіцца да тых неімпартлікіх помнікіў
гісторыі і культуры, якія яшчэ засталіся ў Мінску».

Паэт і журналіст Сяргей Сыс у
блогу змісыцў «Цытатнік помніка
Багдановічу», дзе сабраў меркаванні
Зянона Пазнянка, Алесі Бялыцкага,
Сяргея Харэўскага ды Сяргея
Дубаўца. Усі яны даді адмоўную
ацэнку дзеянням улады:

Зянон Пазнянкі: «...дэрнная
падзея, якая па значэнні для народа
роўная публічнаму парванню
Сцяга зграйя Ціянінка і зняццю
Пагоні з Дома Ураду».

Алесь Бялыцкі: «Рашэнне
прі пераносе помніка Максіму
Багдановічу відавочна накіравана
на прымыкненне значэння
беларускай культуры, сведому
палітыку як ігнораваніні, аблекаўні
яе значэння і ўплыву ў народным жыцці».

Сяргей Харэўскі: «Любы пе
ранос манументаў знакава роўны
разбуранню. Але помнік любімаму
паэту нацый — наагул выключы
съмваль. За 28 гадоў найноўш
шаг гісторыі гэты помнік стаў
важным знакам нацыянальнае
ідэнтычнасці. Сюды неслі кветкі
і на ўсёлкі ѹ падчас розных ура
чыстасцяў. Гэты падзея з чароды
жорсткіх заходаў, скіраваных на
дэвальвізацію знакаў: пераносу
прастекта Скарыны, грамадскі
туалет на месцы дома Карапткевіча,
адмова называць вуліцы іменем

Быкава... Заўтра не спадабаецца,
як сядзіць Колас на плошчы, ці як
стаяць крыжы...»

Сяргей Дубаўц: «...ахвярамі
гэтай гульні становіцца толькі
персанажы беларускай гісторыі
і культуры. А што будзе, калі
яны скончыцца? Напрыклад, які
будзе рэакцыя ў народзе, калі
улада стане пераносіць помнікі
Леніну, Калініну, Пушкіну або
Міцкевічу?»

...У Воршы, на месцы, дзе не
калі разміщаўся дом Уладзіміра
Карапткевіча, а цяпер устаноўлены
помнік славутому беларускаму
пісьменніку, тэрмінова ўзводзіцца
грамадская прыбіральня. Час
прыспешвае будаўніку: сёлета
у Воршы пройдзець «Даждынкі».

Ну а помнік з тэрыторыі Прыд
ніяпроўскага парку плануецца
перанесці ў іншее месца.

Акт вандалізму з боку мясцо
вай улады стаўся тэмай аблеркавання
меркаванняў беларускай гісторыі
і культуры. На сход прастадунікі
дэмакратычных актыўістаў, запрасілі
намесніка кіраўніка Аршанскае гарыканкі Мікалая
Саксонава.

Аліаксандар мясцовы ўлады да
дыхкусі і кампрамісаў быў не
падрыхтаваны, для іх больш
важна вытрымана графік падрыхт
кіраўніку: «Даждынкі...»

На пытанне «Колькі трэба
сабраць подпісаў, каб было ад-

менена рашэнне аб будаўніцтве
прибіральні на месцы дома Ка
рапткевіча?», чыноўнік цынічна
заяўў:

«Збрайдце колькі хочаце, гэта
ваша права!»

Заява з патрабаваннем неад
кладна перанесці распачатую
будоўлю ў іншее месца на тэрыто
ры Прыдніяпроўскага парку буд
зе накіравана ў Адміністрацыю
прэзідэнта Рэспублікі Беларусь,
Савет міністраў, Міністэрства
культуры, Віцебскі аблвыканкам,
депутату Палаты Прастадунікі
Л.Анікеевай і ў мясцовыя органы
ўлады.

Багдановіч, Карапткевіч... Хто
наступны?

C.A.

► АПОВЕД

НИЦІ БАБІНАГА ЛЕТА

Станіславу Марынчыку нарадзіўся 25 ліпеня 1937 года ў г. Ічня на Чарнігашчыне (Украіна). Закончыў філалагічны факультэт Белгарадскага дзяржаўнага педагогічнага інстытута. Заслужаны працоўнік культуры Украіны. Аўтар шматлікіх кінасцэнтрыяў, кнігі «Белы гарлачык», збору твораў у 2-х томах. Празаік, кінадраматург, публіцыст. Лаўрэат прэміі імя М. Кацюбінскага.

Жыве ў г. Ічні.

Станіслав МАРЫНЧЫК

У небе тужліва крычаў, адлятаочы ў выграй, запознены жураўліны клін. Жаласная малітва развітаніем пічпала душу.

Бязлюдны вісковаю вуліцай ішоў чалавек. Нітка бабінага лета, што прыпілаваў ў праэрыстым паветры, упіялася ў ягона пышныя кучары і густыя кусцікі суворых броў.

Першыя заўважыў прышэльца Кущай — так бязлітасная вулічная дзяятва празвала сабаку за ўкарочаны хвост. Некалькі гадоў таму адраўаўся ён з прывязі і, агнеплескі, нечаканай волі, цалую ноч праёсай з суседскай Пальмай недзе за ваколіцай.

Раніцой выявілася, што менавіта ў гэтую чараб'яную ноц з ягонага двара зінкі гаспадарскі матыялкі, які, накрыты брызантам, стаяў пад стогадовай ліпай. Схапіў тады раз'юшаны гаспадар нівернага вартуйніка з абражак, бліснула скіпера і — не стала пушыстага хваста, сабачай азбоды.

Колькі часу сплыло ў нябыт, а перад Іванавымі вачымі не-не дай паўстане тая раніца... Ен на-маганійні волі імкненіца адагніла злашчансны спамін, што нечакана накочаваща, бы ціккая марская хвайлі, спіскае душу, неірэмна бянтэжъца сэрца. Але ўчэпістае відовішча не адступае... Вось запісканы крыўя нішчансны сабака круцица сирод двара, жаласна скавыча, быщам пытаочы: «Няўжо ты не мог прыдумаць іншае кары? Служыў ж тае вераю і праўдаю... раз правінаваціўся — і вось... Навошта ж так жорстак?»

Як на грэх, выскычала тады з хаты гаспадыня. Яна аспушила ад нябачанага раней зверства і прыгнечана глаздзела на пакалечаную жывёлінку. Зразумеўшы ёсё, са слізьмі рынула назад, у хату. Ніколі не чакала ад мужа такога... Іван і сам не мог ні адразу, і на пасі спасігніцу, як, пад упльвам якой халоднае, лютая сілы, нястрымна апісці ён скіпера на лімбага сябра.

«...Сяло месяца ў хаканні і ласцы праўжыл Іван з Марыяй. Толькі паспелі маладыя астываліца ў новым утульным доме, вясельным дарунку калгаса, як у адзін з тых трагічных і памітных вясновых даён мабілізаваў Івана на ліквідацію наступствіў авары...»

Вярнуўся ён адтуль непазнавальным. Следу не засталося ад жвавага і бесклапотнага Івана. І мыўся, і вічэрэй ён неяк зусім абыякава, адлучана, як апушчаны ў воду. У перапынку паміж гэтymi дзвімі дзеяўствіямі спаліў у канцы города адзенне, у якім прыхеаў адтуль. А калі паклаліся спаць, Марыя адучла, што Іван стаў бышчам чужі: як не бывала ранейшай палкаці і ласкі...

Той і сам пачаў ужо разумець сваю бяду, і яго ахапіў глыбокі

адчай. Як магла супакоўвала яго жонка, але Іван не мог дазва сабе рады: стаў нярвовым, злосным, пачаў забаўляцца чаркай...

Марыя чамусы неік лёгкі і да-волі хутка папала пад упльв' мужавага настрою: нібы смужкі, схавалася ў сваю шкарлупінку, затаялася і, здавалася, не біралася выпушкаць душу з таго сковічца. Іван іншым разам імкнуўся нешта праправіць у іх адносінах. Разумеючы, што робіць глупсты: часам сіліўся загаварыць з жонка, вібачацся, спрабаваў нават жартаваць, але ўсё гэта не прыводзіла.

Нечакана для абедоў — замест таго, каб паразумецца, парадацца, як сумесна пазбавіцца ліха, яны сталі ўсё болей чужжы, адлаціца адзін ад аднаго. А віпадак з сабакам пастаўі сваеасабітную кронку ў іх і без таго напіятых адносінах.

Аднойні вечарами Іван хацеў прабіцца (дверы бытні на запіскі) у пакой Марыі: яму падалося, што ўсё можа наладзіцца.

— Марыя, адучы! Прапушу, не муч міне!..

— І не заві, і не стукай — не адчыно! А будзеш упарицца, суседзяў паклічі, — голас Марыі быў настолькі спакойны, настолькі абыякавы, што Іван раптоўна бы звар'яе і цалкам стаціў Івана пацякі слёзы...

— У-у!.. — па-воўчы завыў ён, а затым, не помнічы сабе, выгукнуў:

— Ялаўка!..

Гэтая знявага перапоўніла чашу жаночага цярплення. Адка-зала яшча грубей:

— А ты калека чарнобыльскі!

І спіхла ўсё ў будынку, толькі зредку чулася, як іспае вада з крана да патрэсаваць на гарачай печы перасушаныя фасолевыя стручкі...

Ні спіт ні зара пайшла Марыя на ферму. Калі ж позна вечарам вірнулася, мужа дома не было. Не было і рэчавага мяшкі, што заўсёды вісеў на верандзе. З тымі мяшком Іван вірнуўся з арміі, по-тym заўсёды хадзіў з ім на рыбу, на паліванне. Ды буды і стрэльба аказаліся на месцы, а...

Ноч. Ранак...

Прайшло некалькі дзён. Марыя падалася да гаража. У кутку сіртліва сумаваў Іванаў «гасон». Куды падзеўся шафёр, не ведалі ні заўтар, ні супрацоўнікі. Нічога не маглі сказаць і ў калгаснікі кантролі. Заявіла ў міліці...

У нізкім, сумотным чакан-ні прайшоў трэй гады...

Здавалася, Купчай павінен быў забыць сваёй крыўдзіцеля. Дыкай раптам сутыкнуўся адзін на адзін з гаспадаром, якно здрэніўся, а потым — бы здрэніўся. Нібы разва-жаў, як яму паступіць: кінуща на ўсекача ў канец горада, ды капае бульбу гаспадыню, ці, можа, з нагоды сустроўчы радасна запіцішца? Іван таксама акамяняла стаяў, кідаючы вочы то на сабаку, то на каліску побач з ім, дзе захутанае ў

коўдру, спала дзіця. Над каліскай зvisala Gronka kalini...

Кучай запаволенімі крокамі перамяціўся білдай да каліскі, каб зручні было, калі б давялося, абараніць найдрахнейшы скарб. Ін наедрыйна глядзеў Івану ў вочы, адкуль свяцілася пільніца сінь, прыкрыта зверху стрышкамі густых, трохі насупленых брыў.

Але з глыбіні зірнак выпраменьвалася... цяплю. Сабака міхвальна памякчыў. Гэта адчую былы гаспадар. Ён усміхнуўся і прашантага:

— Жок...

Гэта было сапраўднае імя сабакі, гарнірлік і гучнае. Так яго звалі да той жудаснай раніцы, калі ён стаціў хвост. Пачуўшы да болю роднае слова, сабака выпрасташа і аж пабольшыў. З вачэй Івана пацякі слёзы...

Яму прыгадалася, як упершыню пабачыў яго, маленечкага, яшчэ сліяготу шчанюка. А было гэта той вясною, калі яны з Марыяй у роднай вёсцы заканчвалі школу. Як заўсёды разам спішаліся на рэпетыцыю да дома культуры, дзе зімаліся ў хараграфічным гуртку. Ідуць сплікаю па-над ставам, пабачыў як баба Катлярка тапіла маленікіх шчаняц. Вядома ж, абурыліся, паднялі гвалт, але паспелі ўратаваць толькі аднаго. Шчанец было мокрае і дрыжэла ад холаду. Баба, атрапаўчыўся, шаплявіла бяззубым ротам, скардзілася: неікі выплюдак так лупінуў белую сучку, што хрыбецціў ёй перабіў, і яна адно здолела ўлаўці ў двор, аблізаць шчаняц, а затым сканала кала іх. Тому і зумшана была баба пазбываці сіротак, бо яны дапякалі яе сваім нэвінонас жаленімі піскамі.

Марыя забрала шчанца з сабою, кarmіла яго малаком з піпеткі, клаала спаць кала сябе, аж покуль Жок не падрос трохі.

Праз некалькі дзён машына зноў спынілася кала двара Марыі. Рыжы прайшоў у брамку, паднёсіўся да ганак, пастукаў у дзвёры, папрасіў вады. Напішыся, агледзеўся, рыхчу падышоў да халадзілінка, правёў рукою па шнуре, што цягнічыся да разеткі, пакрату разетку з вілкай.

— Бач як нагрэліся... Дай адлеркту!

Прайшла хвіліна-другая.

— Парадак!

Руды знаёмец зядзікаў яшчэ і цяплю. Ен заўсёды неішта рамантаваў, у чымсыці дапамагаў; іншым разам, жава насліствівачы адну і тую папулярную мелодію, прости сядзеў на ганку і лібаваўся садам.

Аднойні ён заначаваў...

Прычымірэнне; задаволена

папісківачы ў вочы Івану ды Марыі, ён узбуджана падскокваў і ў радасным захапленні намагаўся лізнуць руку гаспадарам.

Але заварушылася дзіця, і яны

кінуліся да каліскі. Марыя хацела

хутчэй выхапіць дачуашку, якія па-

чылісьці да ўзну ахапіў глыбокі

— Закальцаваць мянэ, Маруся, надумала? Дудкі! — А выходзічы з хаты, дадаў: — Карапей, я ціце не ведаю, а ты мянэ! Улавіла? Адзь!

Ляніва забраўшыся ў кабіну, сядзіцца грунку ўзвесь, падніміч густыя глыбокія пілініны, падніміч густыя глыбокія пілініны...

Жок бачыў, што Марыя з кожным днём было ўсё цяжэ весці гаспадарку. Асабіўка пасля таго, як паявілася ў хате гэтае сімпатичнае малое стварэнне...

А перад тым Марыя зникла з панадворку. Не было яе з тыдзенем. З гаспадаркай тады ўпраўлялася суседка.

Калі ранкам лядвара супынілася падвода і з элэзла з нейкім пакункам на руках гаспадыня, сабака не знаходзіў месца дарадзіці. Парып-ваючы новенькім хромавым бопікамі, маладзіца асігрожна ступала па спарышу, несучы дахаты неішта вельмі далікатнае. Неўзабаве сабаку выпала нагода пазнаёміцца з тым, што прынесла гаспадыня. На пачатку лета яна пачала виносіць яго і класі ў каліску, якія стаяла ў ціні над калінавым кустом. Дойті час сабака не асмельваўся набліжацца да яе, бо там было неішта жывое, яно варушылася і цмокала губкамі. Калі ж малос залівалася плачам, чацверногі ахойнік бы гаспадыні прынесла гаспадыні.

Мінула лета. Перасталі стракаць конікі, чырвоным лістамі за-спацелі весені, і еле піашчотная, ледзь улоўная мелодыя разлівалася, слабымі хвалімі перакочоўвалася далёка за піліны напалову пе-расохлага Удою. Марыя ўсё радзей выносила дзіця з хаты. Але гэта не датычыла цэлых сонечных дзён. Весь як сіонія. Жоку было прыемна, што ён не ў адзінке і нават выконвае важнае даручэнне — пільніе дзіці. А тут неспадзіва-на і гаспадар надарыўся...

Бачачы, што сабака вырашыў дараваць яму даўнейшую крûдъ, Іван наблізіўся да каліскі. Кудай-Жок рэзка рвануўся за хату і пабег сцежкаю з радаснымі гаукамі. Праз некалькі хвілін з'явілася Марыя. Зірнула і абламела.

— Прыйшоў...
— Прыйшоў.

Усталівалася загадкавая ціша. Марыя глядзела на Івана і маўчала. Ен таксама, раз-пораза здымаючы з галавы белыя павуціны бабінага лета, не ў стане быў загаварыць. Нарэшце падышоў да Марыі і ласкаўка дранкуўся рукою па шнуре, што цягнічыся да разеткі, пакрату разетку з вілкай.

— То не бабіна лета... То — мае бяссонныя ночы... Цябя так дойтага не было. Я ўжо думала...

— Што незвортна згінуў?... А я вірнуўся...

— Надоўтра?

— А гэта ад цябя... залежаць будзе... Ты прараб, Марыя, што я тады так абраўші цябе.

— І ты, Іван, — што ў адказ...

Жок, мабыць, адчую, што настая-гічнае зірніца жонкі, жонкі, якія па-чылісьці да ўзну ахапіў глыбокі

▶ СЛОВА

СВАБОДА. ПЕНСІЯНЕРСКАЯ ІДЭАЛОГІЯ

Сяргей ДУБАВЕЦ

«Мы, беларусы, мірныя людзі...» Нашая гісторыя мінулага стагоддзя складаецца з адных трагедый: Курапаты, Хатынь, Чарнобыль... Нашыя трагеды настолькі глабальныя, што ў іх ніяма (і не можа быць!) выкананаўца. Быццам гэта само неба карае нас, неба агромністae і абстрактнае, без імя-празвішча і без нацыянальнасці.

«Нацыянальнасць не мае ніякага значэння», — так адказала на пытанне каросандэнта Радыё Свабода пра кінікаў, што спаліў вёскі разам з людьмі, экспкурсаводка Хатынскага мемарыялу. Гаворка адбылася сёліцца 22 сакавіка з нагоды 65-х угодкаў трагедыі.

Не мае ніякага значэння... Нібы размова із не пра склад злачынства і яго выкананаўцу, у дачыненні да якога абліспонта ўёс мае значэнне, а пра — кару нябесную.

Не мае ніякага значэння, хто канкрэтна катаўшы людзей у кабінетах НКВД і расстрэльваў у Курапатах. Крык божа сказаць, што ў Хатыні палілі беларускія хаты ўкраінцы, пад Лідай літоўцы, а на Белаосточчыне палякі. Скажаш — пакрыўдзіш цэлья народы! А мы, беларусы, мірныя людзі...

цы ў замежным друку, пераклады, рэдактарская і ўкладальніцкая праца, а таксама мастацкія творы, прысвечаныя А. Мальдзісу ды матэрыйы ў архівах.

Далей ідуць артыкулы, прысвечаныя навукой. Сірод іх працы Анатолія Грычкоўчыка, Уладзіміра Конана, Анатоля Верабя, Вітэя Кіпеля, Вічаслава Рагойшы, Эдуарда Дубинецкага, Анджэя Чіханавецкага, Генадзя Кісялевіча іншых.

Найбольшыя кнігны пласт складаюць навуковыя артыкулы, якія тычацца прафесійных заікаўленняў А. Мальдзіса. Гэта тэксты як беларускіх, ікі замежных даследчыкаў: Івана Саверчанкі, Андраша Золтана, Рыгора Піўтарака, Вічаслава Чамирецкага, Монікі Банковскі, Аляксандра Фядуты, Юрыя Лабынца, Уладзіміра Мархея, Захара Шыбекі, Сяргея Запрудскага, Эльжбеты Смулковай ды больш дзесяткі іншых літаратура- і краізнатаніц.

«У Беларускай Энцыклапедіі ніяма артыкула «Камень»... У Беларускай Энцыклапедіі ёсьць артыкул «Адам Мальдзіс»... Але слова «Мальдзіс» у сёняшній беларускай культурнай прасторы стала гэткім жа архетыпам, як слова «камень», — рэзюмуе ва ўступіні эс «Чалавек Адраджэння» Людміла Рублеўская.

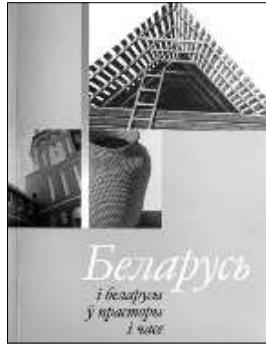
— Яго можна не тумачыць. Яго ведаюць усе, і кожны ўжо ўясне пасвоіў. Знакавая постаноўчка... Чалавек, чыё меркаванне важнае для ўсіх: правых і левых, усходнікаў і заходнікаў, рамантыкаў і прагматыкаў... Ен — старшыня камісіі «Віртанне», якая клапоціцца пра звязаныя, скрадзеныя насы культурынашыя канштотнасці. Ен — лідар міжнароднай супольнасці беларусістуў»...

З гаданіем Грамадскае ў аўяднанні «Міжнародная асацыяцыя беларусістаў» ды Польскі інстытут у Мінску і паклапаліціся, каб кніга-прыкметніцёў помнік з'явілася на свет. У ад再现еніи ад «Клюпата» дзяяржакуіх інстытуцый, якія не «абмедалілі» правялебнага юбіляра...

▶ ПАЛІЦА

ЧАЛАВЕК АДРАДЖЭННЯ

Беларусь і беларусы ў прасторы і часе. Зборнік да 75-годдзя прафесара Адама Мальдзіса. — Мінск: «Лімарыус», 2007. — 444 с.

Праанансаваная кніга — цудоўна аздоблены падарунак не толькі пашанотнаму юбіляру, але і ўсім, хто займаецца беларусаўствам, хто шукае адказы на пытанне: адкуль мы, чаго мы, куды мы?... Сімвалічная «запéка» кнігі — верш Уладзіміра Мархеля «Адаму Мальдзісу на 50-гадзе і на ўсё наступныя юбілі», які хочацца паўтарыць:

*Наш лёс не самы-самы,
Ды ёсць у ім Адамы.
Здаецца, як ніядаўна,
Як быцам толькі ўчора
Свяціцся час адамны
Міцкевічам, Кіркорам,
А ўжо сігнú ў паміц
І Мальдзісам адаміц.*

Навуковая, метадалагічна ды публіцыстычна палітра «обільнага» тома — надзвычай багатая і размітая. Асноўную частку кнігі займае бібліографічны пакалінінг «Адам Іосіравіч Мальдзіс». Тут — у асобных раздзялах, — называюцца манаграфіі і кнігі даследчыка, артыкулы, публіка-

А якое нахабства казаць пра то, што 14 красавіка 1943 года — праз паўмесяца пасля Хатыні — 45 мірных жыхароў вёскі Якімавічы на Слонімшчыне былі па-зверску забітыя савецкімі партызанамі з атрада імя Панамарэнкі! Гэта ж аброза ўсім камуністам! Таму калі газета «Наша Ніва» ў 1997-м апублікавала ўспаміны дзівам апялалага свядкі гэтай трагедыі, Генпрокуратура не кінулася расследаваць яшчэ адзін факт масавага забойства, а вынесла газете папярэднік, што аблічча яго злілося з аблокамі.

Для забойцаў Курапат, Хатыні і Якімавічы, для «архітэктараў» Чарнобыльскай трагедыі ў нас «не маюць ніякага значэння» не толькі партызанскае або нацыянальнасць, але і імёны-празвішчы. Бо называючы іх, мы рызыкуем пакрыўдзіць гэтых людзей, якія мірана жывуць сярод нас, сустракаюцца нам на вуліцах і лёгкага пазнаюцца па андартавых шапках. Вось чаму

няма ўсенароднага рэзанансу на зінкненне палітыкаў. Ці на трагедыю на Нямізе. Ва ўсіх гэтых здарэннях, як у цунамі, аўтар — неба (так висока ён забраўся, што аблічча яго злілося з аблокамі).

Раней мы хоць за суседскі прышып хаваліся ад усіх напасцяў — «Мы, беларусы, з братніню Руссю...» Як у тым анекдоце пра зайца — мы разам з мядведзем! А цяпер і схавацца німа куды. Мірныя — гэта як патэнцыйныя ахвяры, голенікі і гатовыя да любой новай трагедыі, якую прымем як належнае. А яшчэ я па руках дамо тым, хто ўздумае супраціўляцца!..

Супраціўпастыў сваім трагедыям нешта таксама сваё, беларуское, настолькі ж глабальнае, але пры тым — стваральнае — мы не можам. Акт 25 Сакавіка, Беларускія Краёўская Абарона пад наимецкай акупацыяй ці Дэкларацыя 27 Ліпеня — ўсё гэта калі не забранлецца, не затушоўваецца, дык

ачарненіца афіцыйнай пропагандай як «чуждая» (хоць якраз яно ўсё і ёсць — беларускае, сваё).

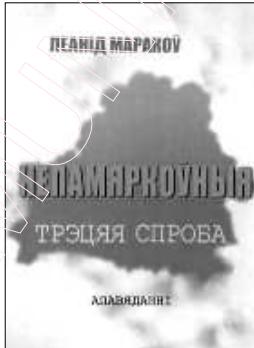
Панятак «мірныя людзі» супярэчыць самой чалавечай прыродзе. Ён яе гнобіць і нівелюе, пазбаўляе самасці. Печечка, якім ты хочаш бысь чалавекам? Да піці гадоў ніводнае дзіця вам не скажа — мірным. Скажуць: дужым і смелым, разумным, здаровым і добрым. Во мірным — амаль што мртвым.

Вусны малечаў глаголюць праўду. «Мірныя» — слова пенсіянерскія, прыміранчыя, закатавы. У ім і ніяма той жывой энергіі стварэння. Таму наш сёняшні гімн — гэта гімн пакалення, якое сыходзіць. Некалі яно пакіне жыццёвую прастору разам са сваімі стэрэotypамі, ідалогіяй і гімнам. І тады акажацца, што ўсё нашыя трагедыі — гэта алачынствы супраціў чалавечасці. У іх ніяма (і ніколі не будзе) тэрміну даўнасці.

<http://naviny.by>

ПАМЯРКОЎНА ПРА НЕПАМЯРКОЎНЫХ:

пра кнігу Леаніда Маракова «Непамяркоўныя. Трэцяя спроба».

Першае прачытанне названай у падзагалоўку кнігі пакінула самыя лепшыя ўражанні ад апавяданняў. Чыталася лёгка, тэма супраціву рознага кшталту акупантаў Беларусі білікай мне па духу. Даспады ўспышылі ахвяраваў сібе ў імя Бацькаўшчыны. Нават азінаўміся з анататыцай да кнігі, але не мог знайсці галоўнага смысля, што яднае герояў. Напісанне артыкула адклаў...

Праз некаторы час перчытаў гінчку яшчэ раз. Задавальненне — поўнае, як і разуменне того, што апавяданні — дакументальныя звесткі з часу часам большавінскай эпохі, сведчанні аўтара пра перажытае ім і яго роднымі, знаемымі, — літаратурная інтэрпрэтацыя падзеяў былой эпохі, цілага стraryжня, што яднае герояў. Напісанне артыкула адклаў...

«Трэцяя спроба» чытання паставіла ўсё кропкі над «і». Герояў твораў Леаніда Маракова лучыць галоўнае: нянявісць да несправядлівасці, нястомнае жаданне змагацца за волю, лепшае жыццё.

Пасля таго і прышоў да канчатковай высыновы: напісаныя яна для нашчадкаў. Дзеямі і ўчын-

камі героі сведчаньці наступнае: ніколі не здаваіся; будзеш вольным са — будзе вольнай і твая краіна!

З сумам канстатую, што ў чарговы раз гэту кнігу мне не давядзенца прачытаць, бо выдадзенія яна нікласам усяго ў 50 асобнікаў, і той, які я затрымаў на некалькі месяцаў, павінен вярнучы. З радасю. Ніхай чытаюць іншыя.

Жадаю, каб мы ўсё былі такімі непамяркоўнымі, як героі Леаніда Маракова!

Язэп ПАЛУБЯТКА

КНІГА ПРА 1930-Я ГАДЫ

У стацічным выдавецтве «Кнігазбор» выйшла кніга ўспамінай Мікалая Мельнікава «Вяртадзяся, буслы!». Аддрукавана яна аблежваным накладам. Аўтар апавядзе пра сваё маленства ў часы «раскулачвання» сляянства ў яго родным Чавускім раёне, а таксама пра гады партызанства ў атрадзе «Беларусь».

У Горадні ў Таварыстве беларускай школы нядайна адбылася прэзентация кнігі ўспамінаў Мікалая Мельнікава.

У першай свай кнізе «Адчай, горыч, боль» Мікалаі Мельнікіў распавеў пра тое, як іхнюю сям'ю разпросавалі і выслалі ў канцлагер у Валагодскай вобласці. Трапіў туды і ён сам. Спадар Мельнікіў нарадзіўся ў 1924 годзе. Доўгі час выкладаў расійскую літаратуру ў Гарадзенскім універсітэце, затым узнаಚаліў у горадзе дэмакратичную арганізацію ветрана, стаў сябрам Саюза беларускіх пісьменнікаў ды ініцыятарам стварэння грамадскага музею Васіля Быкаўя (якім цяпер і апякунца).

Шукаіце «Дзеяслоў» у прыватных распаштоднікай, а лепей — падпісваіцеся ў любым паштоўкавым аддзяленні Беларусі!

Падпісны нумар 74813.

33-ЦІ «ДЗЕЯСЛОЙ»

Напрыканцы красавіка выйшаў чарговы нумар часопіса «Дзеяслоў».

У ім — новыя вершы Генадзія Бураўкіна, Уладзіміра Някляева, Валянціны Аксак, Міхася Скоблы,

печатак «рамана-інструкцыі» Людмілы Рублеўскай «Забіць нягодніка, альбо Гульня ў Альбартутні», апавяданне Віцэсія Мурдова «Палёты праз цэнтр Зямлі», фраскі розных гадоў Барыса Пятровіча «Д্рэвам жыць», аповед Паліны Качатковай «На беразе», а таксама — антологія сучаснай аўстрыйскай літаратуры, згадкі пра Якуба Коласа «Пад бацькоўскім дахам» Міхася Міцкевіча, прагніці лірычна-документальнага расповеду Валінніцыя Блакітга «Уваскрасенне ўчарашняга дна» ды кнігі пра В. Быкаўа Сяргея Шапрана, тэксты Сяргея Абламейкі, Уладзіміра Січыкава, Эмілія Легута, гутарка Галіны Дубинецкай з Верай Рыч ды расповед пра новыя кніжныя выданні.

Шукаіце «Дзеяслоў» у прыватных распаштоднікай, а лепей — падпісваіцеся ў любым паштоўкавым аддзяленні Беларусі!

C.A.

КНІГАЗБОР

► ДЗЕЯПІС

Ева Вежнавец. Шлях дробнай сволачы. — Мінск: Логівнай, «Кнігарня «Наша Ніва», 2008. — 152 с. Наклад 1000 ас.

Ева Вежнавец піша пра Беларусь, якую яна бачыць, і піша так, як яна бачыць: не ў альтымістичных фарбрах. Беларусь для яе — краіна, дзе людзі «стаюцца ваўкалакамі, анёламі, хохлікамі, бо людзтві тут не выжыць»... Марыяка Мартысевіч напісала цудоўную прадмову да гэтай кнігі, у якой «вымысіла» аўтара сустэрэна ледзь не з усімі катэгорыямі мажлівых чытачоў і пагаварыць пра сваю творчасць. Асаблівіх ўхіл збрэблі на «гендерную проблематыку». Нажаль. Бо ў каторы раз даводзіцца казаць, што ў супрауднай літаратуре няма і не можа быць падзел на жаночную і мужчынскую. Гэты падзел і акцэнтаваны на половіні асаўбівасці толькі ад слабасці і дзеялі апраўдання той слабасці. Кніга Евы Вежнавец не патрабуе нікіх «апраўданняў», бо яна пра-ста добрая.

Вясна народу: Эсэстыка 1991-2007/ Укладальнік Але́с Кудрыцкі. — Вільня: Інстытут беларускіх навук, «Кнігарня «Наша Ніва», 2007. — 342 с. Наклад 1000 ас.

Некалькі дзесяткаў найцікавейшых эса, у якіх адбілася навейшая гісторыя Беларусі — ад 1991 года — склалі гэты національныя зборнікі. Быкаў, Адамчык, Шэрман... Арлоў, Хадановіч, Дынько... Ну, і відома ж, першы рэдактар адноўленай «Нашай Ніве» Сяргей Дубавец (енда Сяргей Паўлоўскі)... Хто сказаў, што

газетная публіцыстыка старэй? Не, як добрае віно, з гадамі яна робіцца толькі лепшай...

Гілевіч. Бунт непрыкайанай музы: Маленькая антологія вершаў з газетных палос (1991-2006). — Санкт-Петербург: Невскі простор, 2007. — 96 с. Наклад 2000 ас.

«Што датычыць ідэйна-эстэтычнай арыентацыі адабранных у анталогію вершаў — яна вызначаеца сцвярджэннем жыцця па за-конах чалавечасці, сацыяльнай справядлівасці, сумленнасці і дабрыні. Яе дэвіз — абарона чалавечай і нацыянальнай годнасці, служение Народу і Бацькаўшчыне»... — у гэтых словаах з прадмовы, напісанай аўтарам, увесі Ніл Сымонавіч з ягонай шчырасцю і шматгадовым служэннем... Народу і Бацькаўшчыне... Вершы друкаваліся на працягу пяцінаццаці гадоў у беларускім друку і гаму, зразумела, вылучаючы асаўбівай надзвіннасцю, і, як і павінна быць з сапраўднай пазіцыі, ніколі не састараваць. На начатку кнігі — верш «Перасцярога», напісаны ў 1991 годзе: «Беларусы! // Да не верце ж вы // Навайзленым ілжэпропракаром // Умірціць яны наш дух жывы — // І давер наш вылезе нам бокам!...»

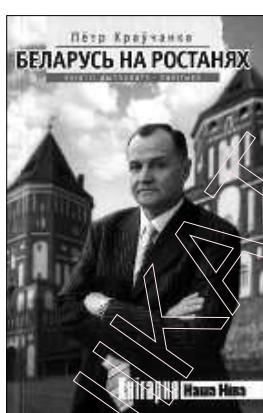
Застаецца толькі дадаць, што кніга выдадзеная пры садзейні Партыі камуністы Беларускай...

Ганна Кандрацюк. Царская трэзна: аповеды, эсэ. — Беласток: Праграмная рада Тыднёвіка «Ніва», 2007. 110 с. Наклад не пазначаны.

Таму, хто рэгуллярна чытае беластоцкую «Ніву», не трэба прадстаўляць аўтара гэтай кнігі. Ганну Кандрацюк добра ведаюць не толькі як шматгадовую выдучую «Зорак» — спецыялістку для дзіцей і моладзі, але і як цудоўнага эсіста і апавядальніка. Героі гэтай кнігі жывуць на Беласточчыне, любяць свою зямлю і сваіх суседзяў. Яны назінаваныя і... жывыя. Настолькі, што не паверыў нават тады, калі сама аўтарка скажа, што выдумала іх... Дзякую Праграмнай радзе Тыднёвіка «Ніва» за радасць знаёмства з лірычнай прозай.

Пётр Краўчанка. Беларусь на ростанях: Нататкі дыпламата і палітыка. — Вільня: Інстытут беларускіх навук, «Кнігарня «Наша Ніва», 2007. — 506 с. Наклад 1000 ас.

Згадваючы першыя крокі маладой беларускай дзяржавы на начатку дзесяністых гадоў мінулага стагоддзя і той асаблівій гонар за першага міністра замежных спраў Беларусі, які тады гады прадстаўляў нашу краіну... Пётр Краўчанка тады выгдадна вылучаўся сярод пост-савецкіх дзеячоў, і, здавалася, яго чакае вялікая палітычная будучынія... Но жаль, усё гэта засталося ў мінулым, і яшчэ не стары палітык, а ў самым росквіце, вымушана сёняння пісаць мемуары... Цікавыя, з вялікай колькасцю падзеяў і асобаў, але — мемуары... На жаль...

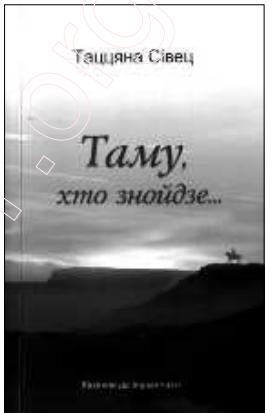
Олег Романко. Коричневые тени в Полесье. Белоруссия 1941-1945 (Военные тайны XX века). — Москва: «Вече», 2008. — 432 с. Тираж 5000 экз.

Кніга гэта прадаецца ў мінскіх гіпермаркетах. Пэўна,

віною тому серыя: ваенныя таямніцы XX стагоддзя. Асаблівіе таямніцы беларускіх калабарантаў німа, як, дарочки, і адкрыцця. Хоць, мяркуючы па прадмове, аўтар з крымскага Сімферополя жадаў бы «развязніцца» стаўленне да Беларусі як да «партызанскай рэспублікі»... Аднак кніга напоўненая цікавымі дакументамі і фактамі, пра якія ў нас неік не прынятыя казаць. Да прыкладу, пра тое, што «ўказам Гітлера 25 лютага 1944 году частка генеральнай аркругі «Літва» разам з горадам Вільня была далаучаная да генеральнай аркругі «Беларусь»»...

Таццяна Сівец. Таму, хто знайдзе... Каханне ды іншыя казкі: вершы, проза, п'есы, пераклады. — Мінск: Логівнай, 2008. — 184 с. Наклад 500 ас.

боўка, Кандрат Крапіва, Пятро Глебка...

Дзякую «Радыёла-плюс» і Уладзіміру Січыкаву за цудоўны падарунак да 80-годдзя часопіса, які праіснаваў усяго пяць гадоў. Аднак, не паспешыў выйці, выданне зноў патрапіла ў гарытэты: зірніце на наклад...

Час трывогі і надзеі: Штодзённае жыццё беларусаў Беласточчыны ў пасляваенны перыяд (1944-1956). — Беласток: Праграмная рада Тыднёвіка «Ніва», 2007. 358 с. Наклад не пазначаны.

Кніга ўспамінаў беларусаў Беласточчыны ад першых хвілін вызвалення Чырвонай Арміі у ліпені 1944 года да часу палітычнага пералому ў Польшчы ў 1956 годзе. «Для беларусаў, грамадзян Польшчы, пасляваны перыяд застаўся ў памяці драматычным, а некаторымі нават больш кашмарным, чым час нямецкай акупациі», — піша ў прадмове да зборніка Яўген Мірановіч. Старонкі кнігі — таму панцвярдженне.

Віктар Шніп. Страна кахання, любові крижы: пазізі і проза; прадм. У. Гіліамедава. — Мінск: «Мастацкая літаратура» (Серыя «Залатое пяро»), 2008. — 270 с. Наклад 1500 ас.

У новую кнігу паэта Віктара Шніпа ўвайшлі балады, вершы і... тры аповесці. Аповесці звязаныя мік сабою адною скразнью тэмай — кахання — і падаюцца дужа аўтабіографічны. Дарочки, проза павета на... дзесяністку адстоткі складаецца з вершаў. Ну а пазіцыя Віктара Шніпа даўно ўжо не патрабуе нікаке реклами...

23 (15)

СВЕТ

ПРЕМІІ

ПУЛІТЦЭРАЎСКІЯ ЛАЎРЭАТЫ

У Злучаных Штатах Амерыкі, у Нью-Ёрку, абвешчаныя лаўрэаты самай прэстыжнай, як лічачь многія, прэміі ў галіне журналістыкі — Пулітцэраўскай. Прэмія ўручаема з 1917 года і названая па прозвішчы амерыканскага газетнага магната Джозефа Пулітцэра, які памёр у 1911 годзе.

Шэсць з дваццаці ўзнагарод дасталіся газете Washington Post. Гэтае выданне і яго супрацоўнікі былі ўзнагароджаны ў наступных намінацыях: «За служэнне грамадству», «Тэрміновая навіна», «Лепшы міжнародны рэпартаж», «Лепшы рэпартаж аб нацыянальной палітыцы», «Даследаванне эканамічных бедаў краіны з майстэрскай выразнасцю». Былі адзначаны матэрыялы аб дрэнным лячэнні амерыканскіх салдатуў у шпиталі

Walter Reed у Вашынгтоне, аб жыцці 32 чалавек у Тэхналагічным універсітэце Вірджыніі, акрамя таго — аб прыватных ахоўных фірмах у Іраку і аб меманізмах ульшы віц-прэзідэнта Дзіка Чайні.

Прэмію за журналістску расследаванне падзялілі дзве га-

зеты: New York Times (за публікацыі аб таксічных кампанентах лекаў і іншых тавараў, імпартуемых з Кітая), і Chicago Tribune (за выявленне недахопаў у дзяржаўных стандартах біспекі цапак да іншых тавараў для дзяцей).

Премія за лепшы фотарэпартаж дасталася агенцтву Reuters за здымак, на якім быў увекавечнены японскі фотограф, забіты падчас антыўрадавых дэмантрацый у Бірме летасцю.

Акрамя журналистаў Пулітцэраўскай прэміі традыцыйна ганаруюцца і дзеячы мастацтваў: пісьменнікі, мастакі, музыкі, актёры, рэжысёры. Гэтым разам узнагароду ў намінацыі «За выбітны фондуш у развіціі музыкі і амерыканскай культуры» атрымаў співак і паэт Боб Даілан. У намінацыі «Немастацкая літаратура» быў уганараваны ізраільскі гісторык Саул Фрыдлендэр за кнігу «Гады знішчэння: нацисцкая Нямеччына і габрэя, 1939—1945 гг.».

«РУСКАЯ ПРЕМІЯ»

8 красавіка ў Маскве былі ўручаны ўзнагароды літаратурнага конкурсу «Русская прэмія».

Цырымонія традыцыйна прайшла ў Цэнтральным доме літаратораў. Гэтае прэмія штогод

прысуджаецца пісьменнікам з краінаў СНД і Прывалтый (акрамя Расіі), якія пішуць на расійскай мове. Лепшым у галіне «Буйной прозы» называны Уладзімір Лорчанкаў з Малдавіі за роман «Там горад заціль». У намінацыі «Пазэзія» перамогу прысудзілі ўкраінскаму паэту

Алегу Завялкіну за зборнік вершаў «Маліва. Вершы пра смерць і хаханне». Вышэйшай узнагароды ў галіне «Малая проза» была ўдастоена таджыкская пісьменніца Гульчахра Пулдатава за зборнік апавяданняў «Прыгоды графа ЛайОля». У «другім спісе» конкурсу была ўнесена і адна працдачыца з Беларусі — паэтика Алена Казанцева, аднак фінішнай стужкі не дасягнула.

ФАКТ

ПАМІЖ МЕНСКАМ, ВІЛЬНЯЙ і КОҮНА

Да пытання станаўлення дзяржаўнасці Беларусі і Літвы ў 1918—1920 гадах.

У сучаснай гісторыі практика міждзяржаўных стасунакў паміж урадамі незалежнай Летувы і першай незалежнай беларускай дзяржавы — Беларускай Народнай Рэспублікі — не маюцца аналагу. Супрацоўніцтва ў палітычных, культурніцкіх і вайсковых кірунках паміж гэтымі краінамі дасягнула свайго аপагею ў 1918—1920 гадах. Перад пагрозай акупацыі з усходу (Бальшавіцкай Расіяй) і заходу (Польшчы) дзве нацыянальныя дзяржавы злучыліся ў адным гаспадарстве — «пад дахам» прызнанай Антантай Летувіскай Распублікі.

Перад наступлением бальшавіцкіх войскі на Менск у снежні 1918 г. частка Рады БНР пераехала ў Вільню. Там працягвалася фармаванне беларускіх войсковых злучэнняў: беларускага палка і кавалерыйскіх частак. Разам з літоўскімі войскамі яны змагаліся супраць польскіх злучэнняў.

Пры літоўскім урадзе стварылася міністэрства беларускіх спраў. Паміж Віленскай беларускай радай і літуўскай Тарыбай (Дзяржаўнай Радай) у лістападзе 1918 г. было заключана пагадненне аб тым, што не занятая бальшавікамі частка Бе-

ларусі (Гарадзеншчына і Беласточчына) на правах аўтаноміі ўваходзяць у склад Літоўскага Гаспадарства, дзяржаўнай мовай на тых землях абвешчанаца беларуская, усталёўваецца свая нацыянальная школальная інспектыя, а беларускім працдачынкам у Тарыбе будзе працаванана чвэрць месцаў. Пры пасольстве Летувы ў Берліне быў беларускі аташат. У Варшаву накірувалася літоўска-беларуска-французская місія.

Летува дала прытулак эміграцыйнаму ўраду БНР. Яго старшыня Вацлаў Ластоўскі сам гадоў працаваў у Коўне (Каўнасе), дзе вёў актыўную антыбальшавіцкую і антыпольскую пропаганду ды інспіраваў партызанскі супраціў на беларускіх землях. Эміграцыйны ўрад БНР быў апірышчам беларускай нацыянальнай ідэі, абаронцамі свабоды і незалежнасці Беларусі.

«Ковенскі цэнтр» пад ачолом В. Ластоўскага дзеянічаў і пасля падпісання 12 ліпеня 1920 г. мірнай дамовы паміж Летувой і Савецкай Расіяй, хоць нападле ё Летува мусіла забараніць усе антыбальшавіцкія арганізацыі. У 1922 г. пасля хадайніцтва Летувы Нямеччына зняла арышт з заморожаных рашикуні БНР, што дазволіла ўраду В. Ластоўскага актыўна фінансаваць спаўптычную і дыпламатичную дзея-

насць (місіі ў Бельгію, Нямеччыну, Італію, Чэхію, Францыю,

Міхась КУРЛОВІЧ

ДЫСКУРС

ЗАСЦЯРОГА ПРА ІМПЕРСКАСЦЬ

Палікі-рускія:
узаемадносіны: матэрыялы
канферэнцыі... — Гданьск,
Прыбалтыйскі цэнтр
культуры, 2007. — 356 с.

прадмове іранічна заўважае на тое: «Аднак лёгка фармуваць пастулаты, бо на практицы бывае па-рознаму».

Што да расійска-імперскага дыскурсу, дык менавіта ён і становіща галоўным аўтам польскіх дакладаў. Анджэй Новак, прафесар Ягелонскага ўніверсітэта, аўтар шматлікіх кніг аб праблемах Расіі і Усходніх Еўропы, у прыватнасці, разважае аб магніфікаціях пабудовы ў Расіі «ліберальнай» імперыі. Ён паказвае, як у Расіі не прыжыўся нацыянальны прынцып дзяржавы, калі народ, а не ідэя, становіща галоўным палітычным канструктам, і як пасля развалу Савецкага Савета начальнікі адраджанія імперскіх памненні ды амбіцыі, якія больш прымальныя для ўнікальнага лёсу Расіі, чым простое засвойванне гатоўай мадэлі заходніх мадэрнізацыі. Праз тое, як сведчыць Новак, — пабудова ў Расіі апошніх дзесяці гадоў станоўчага образу імперыі як чагося культуры-вялікага (передачы Парфёнава на НТВ, фільм «Сібірскі цырк» Міхалкова або «Рускі каўчэг» Сакурава, рубрыкі ў інтэлектуальных часопісах тыпу «Мы ў Імперыі. Імперыя ў нас» і інш.). Пераканаўчыя доказы амбіцыйных геапалітычных планаў сучаснай Расіі Новак завяршае наступнай сэнтэнцыяй: «Памер імперыі і яе інтарэсы становішча мэтай, у ім якой можна перасягнучы праз катэгорыі дабра і зла. Галоўнай лічыцца сіла».

Засцярогі польскіх навукоўцаў у выспыяніі новай расійскай імперскай хвалі справядлівия, аднак добра гэта ці дрэнна — на тое наўпраст не адказваюць ні расійскія навукоўцы, ні крытыкі згаданай кнігі. Вось, да прыкладу, амаль бэзтыхны і паказальны каментар расійскай электроннай газеты Dni.ru: «У любым выпадку ціперація дзяржаўнай палітыкі [Расії] карыстаецца вялікай падтрымкай народа, які сапраўды ўспрымае развал чырвонай імперыі як нацыянальную трагедыю, а дзеяўніцтва гады — як Смуту. У гэтым плане ультрапатрыятычныя пафас падручнікаў гісторыі, тэлебачанія і мастицтва заканамерны, і, магчыма, нават выратоўчы для «адраджэння» калі не імперыі, дык стабільна функцыянуючай дзяржавы. Галоўнае, каб адносіны з суседзямі не пераходзілі крытычнай кропкі кіпення».

Кропкі кропкамі, аднак і рэцэнзенты розных масцей, і аўтары назіраній кнігі не ўзсим забыліся, што — па вялікім рахунку — яны (расейцы ды палікі) ніколі суседзямі і не быті (калі не згадваць географічна Калявіц-Кейнг-сберг-Калінінград), а паміж іхнімі дзяржавамі знаходзіцца Беларусь: і як усёчансы буфер у спрэчках Расіі з Польшчай, і як «край» ці «крэслы».

Ляжыць ды маўчыць...

ЛІТКАКТЭЙЛЬ

ПЫТАННЕ

«Літаратура і літараторы ўсё актыўней заваёваюць «сусветную павуціну». А ці могуць гэтым пахваліца беларускія пісьменнікі? Чула, што Саюз беларускіх пісьменнікаў зайдеў свой вэб-сайт...»

Віка Курыва, Салігорск.

«Факт з'яўлення Саюза беларускіх пісьменнікаў у Інтэрнэце цалкам заканамерны: інтарнэт пакуль што застаецца адзіным сродкам, каб дайсі да чытача ва ўмовах абсалютнай аблогі — інфармацыйнай, маральнай, фінансавай. Што ўяўляе сабой сайт [www.litbel.org](http://litbel.org)?»

Менскі чытач.

І насамроч: жыць у сучасным грамадстве і быць вольным ад Інтэрнэту сучасны пісьменнік не можа. Асаўліва — у сучаснай беларускай сітуацыі.

Літаратура ў многім — реч віртуальная. А сённяшнія грамадска-ідэалагічна-палітычныя варункі Беларусі «спрыяюць» яшчэ большай віртуалізацыі літаратурнага працэсу і мастацтва нарабку. Праз тое Інтэрнэт становіща зонай літаратурнай свабоды. Прынамсі для тых, хто мае да яго доступ.

Інтэрнэт і літаратура — тэма асобнай шырокай размовы і літаратуразнаўчых дысертацый. Тут жа, падагульнішы два вышэйпрыведзеныя пытанні, спынімся толькі на пераліку найболых папулярных ды значных літаратурных сайтаў.

Найболыш прэзентабельная беларуская бібліятэка ў Інтэрнэце мае адрас knigi.com. Большасць літаратурных выданняў размішчаецца на рэсурсе Камунікату — <http://kamunikat.org>. Уласныя сайты маюць незалежныя часопісы «Дзеяслоў» і «Arche», а таксама «холдингская» дзяржаўная выданні РВУ «Літаратура і мастацтва».

Асобныя вэб-сторонкі маюць, да прыкладу, Уладзімер Ніклей, Уладзімер Арлоў, Адам Глобус, Леанід Маракоў. Сайт апошняга — неадынарны: гэта адзіны ў свеце сайт, дзе размешчаны біографіі нашых продкаў — пакутнікаў, расстрэляных або закатаваных у турмах НКВД, і тых якіяў, хто пакалечаным вывяліся з ленінскіх канцлагераў. Эта жыццязніцы больш за 4000 настайнікаў, 3000 каталіцкіх і праваслаўных святараў, 1500 медыцынскіх і ветэрынарных работнікаў, больш за 1000 літаратораў і наўкоўцаў, многія тысячы іншых дзеячоў культуры, грамадства, прымесловасці Беларусі.

«Інтэрнэтазы» ахапіла найперш пісьменнікаў малодшых пакаленій. Да ўсяго, мец асабісты сайт — не танны клопат. Большасць беларускіх літаратораў «праписаліся» ў livejournal.com. А менавіта:

<http://abrykos.livejournal.com> — Севярын Квяткоўскі
<http://adam-hlobus.livejournal.com> — Адам Глобус
<http://adamovitch.livejournal.com> — Андрэй Адамовіч
<http://alesarkush.livejournal.com> — Алеся Аркуш
<http://aniol13.livejournal.com> — Алеся Курсевіч
<http://anka-upala.livejournal.com> — Анка Упала
<http://annahonda.livejournal.com> — Ганна Кісліцына

АКЦЫЯ

«БУДЗЬМА РАЗАМ!»

Грамадскае аб'яднанне «Саюз беларускіх пісьменнікаў» праводзіць акцыю «Будзьма разам!» і запрашае да супрацы ўсе зацікаўленыя культурніцкія арганізацыі, аў'яднанні, установы, гурткі. Мэта акцыі — выяўленне ў рэгіёнах краіны маладых талентаў, творчая, інтэлектуальная, маральная ды арганізацыйная дапамога ім.

Мы здзялімся з адгукніцца кіраўнікі літаратурных аў'яднанняў універсітэтству, гімназій і школ усіх рэгіёнаў Беларусі, а таксама маладых пачаткўцаў. Да сілайце свае каардынаты, творы, прапановы, пытанні і просьбы на адрас: 220012, Мінск, завулак Інструментальнікі, д.6, пак. 214.

Пасля агульнаспубліканскага маніторынгу вас чакаюць майстэрскія відомосці беларускіх пісьменнікаў, прафесійныя дыспуты, падтрымка, сяброўскія экспкурсіі і вандроўкі, публікацыі ў друку.

Будзьма разам!

Сакратарыят Саюза беларускіх пісьменнікаў

ГАЛОУНАЯ САБРЫ ПОСТАЩ БІБЛІТЭКА НАВІНЫ ВЫДАННІ

БАГДАНОВІЧ, КАРАТКЕВІЧ... ХТО НАСТУПНЫ?

Вясна 2008 года адначасова з адрасу з момента змрокіні падзеніні — у Ворышы на месцы, дзе некалі стаяў дом славутага беларускага пісьменніка Уладзімера Карапткевіча, а зараз устаноўлены бюст у яго гонар, торміно вядоўца грамадской прыбываўніцтва. Творы Менскіх ужоўніхнаў не меней каражеў рагашнай дамантакаці і перанесе ў іншыя месяцы помнік класику нацыянальнай літаратуры Максіму Багдановічу. У абоўх випадках чыноўнікі прымалі рагашнай без абрэзкавання яго са спецыялістамі і грамаджоўцю: аны оплашаку ўзнаніца загад уладаў.

Саюз беларускіх пісьменнікаў — самая станая творчая арганізацыя Беларусі (гады заснавання — 1933-1934). Яе ранейшай назову — Саюз пісьменнікаў БССР і Саюз беларускіх пісьменнікаў. Прафесійная, добразахоўная нарадавая грамадская арганізацыя беларускіх пісьменнікаў, якая ўзяла ўдзел у заснаванні Уграгадкі і культурным жыцці Рэспублікі Беларусь, спрыяе віццю і прарапандзе беларускай літаратуры і мовы. Саюз пісьменнікаў створаны з мэтамі абароны творчых правоў, прафесійных і сацыяльных інтерэсаў літаратораў, забеспечэння ўмоў для практычнай реалізацыі свабоды слова і друку, аховы творчай спадчыны.

Далей
Статут

...Грамаджае аў'яднанне "Саюз беларускіх пісьменнікаў" (удалейшым па тэксле Статута - ГА "СБП") — творчая, прафесійная, добразахоўная грамадская арганізацыя беларускіх пісьменнікаў. ГА "СБП" акты ўмаю ўзялічніць Уграгадкі і культурным жыцці Рэспублікі Беларусь, спрыяе разніці і прарапандзе беларускай літаратуры і мовы."
Далей

Структура
...ГА "СБП" створана з мэтамі абароны творчых правоў, прафесійных і сацыяльных інтерэсаў пісьменнікаў, яго гонар, забеспечэння ўмоў для практычнай реалізацыі свабоды слова і друку, аховы творчай спадчыны.
Далей

<http://antanian.livejournal.com> — Андранік Антаниян
<http://arbogast.livejournal.com> — Юрэй Барысевіч
<http://arshanski.livejournal.com> — Зміцер Дзядзенка
<http://asya-17.livejournal.com> — Ася Паплаўская
<http://baciuok.livejournal.com> — Аляксей Бациукоў
<http://bacharevic.livejournal.com> — Альгерд Бахарэвіч
<http://balachon.livejournal.com> — Сяргей Балахонаў
<http://batury.livejournal.com> — Уладзімер Батуры
<http://chareuski.livejournal.com> — Сяргей Харэўскі
<http://chkalava.livejournal.com> — Андрэй Пакроўскі
<http://cvetnayakapusta.livejournal.com> — Віялета Пач-коўская
<http://damavik.livejournal.com> — Зміцер Смалякоў
<http://dausprungas.livejournal.com> — Сяргей Карбановіч
<http://dm-dmitriev.livejournal.com> — Дзмітры Дзмітрыев
<http://euga.livejournal.com> — Аксана Блязецкіна
<http://feduta.livejournal.com> — Аляксандар Федута
<http://felix-aksentsev.livejournal.com> — Фалікс Аксэнцяў
<http://francisck-n.livejournal.com> — Ігар Бабкоў
<http://ivansai.livejournal.com> — Сяргей Дубавец
<http://kanaj.livejournal.com> — Сяргей Канадраненка
<http://kapitan-tanaka.livejournal.com> — Алеся Кудрыцкі
<http://khadanovich.livejournal.com> — Андрэй Хадановіч
<http://kirillka.livejournal.com> — Кірыл Дубоўскі
<http://knari.livejournal.com> — Уладзімер Кнарі
<http://kasmach.livejournal.com> — Макс Шчур
<http://lashkov-a.livejournal.com> — Аляксандар Ляшкоў
<http://lijana.livejournal.com> — Адзеля Дубавец
<http://users.livejournal.com/litota> — Яўгенія Манцэвіч
<http://lvolski.livejournal.com> — Лявон Вольскі
<http://magdalena-jo-jolivejournal.com> — Югасія Каліда
<http://users.livejournal.com/maryjka> — Марыя Мартысевіч
<http://moussorine.livejournal.com> — Аляксей Мусорын
<http://n-mancewich.livejournal.com> — Настасся Манцэвіч
<http://niadbaj.livejournal.com> — Таццяна Нядбай

<http://niareisha.livejournal.com> — Ірына Барысевіч
<http://palivac.livejournal.com> — Уладзімір Васількоў
<http://paulantipov.livejournal.com> — Павал Анціпов
<http://pistonczyk.livejournal.com> — Сяргей Прылуцкі
<http://randoomo.livejournal.com> — Сяргак Семянок
<http://ryzhkou.livejournal.com> — Віталь Рыжкоў
<http://siarzh.livejournal.com> — Сяргак Мядзведзеў
<http://sivier.livejournal.com> — Сяргей Шыдлоўскі
<http://shupa.livejournal.com> — Сяргей Шупа
<http://spadar-bielarus.livejournal.com> — Руслан Юсупаў
<http://toma-lisitskaya.livejournal.com> — Тамара Лісіцкая
<http://v-marianna.livejournal.com> — Мар'яна Вясеніна
<http://valjaryna.livejournal.com> — Валерыя Кустава
<http://viershnick.livejournal.com> — Анатоль Іващчанка
<http://vika-trenas.livejournal.com> — Віка Траснас
<http://vinah.livejournal.com> — Таццяна Замроўская
<http://volha.livejournal.com> — Вольга Грамыка
<http://voranau.livejournal.com> — Віталь Воранаў
<http://ul-sciapien.livejournal.com> — Уладзімер Сцяпан
<http://ulyana-lenina.livejournal.com> — Яраслава Апанака
<http://zhadanka.livejournal.com> — Вера Бурлак (Жыбуль)
<http://zmij-vish.livejournal.com> — Зміцер Вішнёў

Нядынаў з'яўліўся свой сайт у Саюза беларускіх пісьменнікаў — www.litbel.org. На сёня ён знаходзіцца ў актыўнай драпацуць, бо ў выніку мусіць знайміць з некалькімі тысячамі бліబліографій ды фотадзілікамі паэтаў, празаікаў, драматураў, крытыкаў і літаратуразнаўцаў Беларусі — і тых, хто пакінуў на свет, і тых, хто актыўна працуе. Цяпер жа на сایце — гісторыя і сучаснасць старайшай творчай арганізацыі краіны, яе Статут і структура, найбольш значчыя літнавіны, а таксама — усе нумары «Літаратурнай Беларусі» ў pdf-версіі.

Дык — будзьма разам: і ў жыцці, і ў інтэрнэт-просторы!

«Літаратурная Беларусь» — гэта супольны праект Грамадскага аў'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў», гэта альтэрнатыва адбранаму ў яго і цяпер падкантрольнаму штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва».

Гэта фармаванне незалежнай творчай думкі нацыянальнай эліты. Гэта імкненне супрацьстаяць татальному замоўчванню вольнага мастацтва слова ў дзяржаўных СМИ.

Гэта свободная tryбуна паэтаў, празаікаў, драматураў, крытыкаў і чытачоў Беларусі.

Гэта напамін аб тым, што Беларусь — і дзяржаўная, і літаратурная — створана пісьменнікамі, і яна патрабуе іхнія працы і апантанасці.

«Літаратурная Беларусь» — новы час чытання.